

ч. 2 (202) 2021



ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ЖУРНАЛ
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ
ТА ІНФОРМАЦІЇ





— ” —

**ЗДОБУТТЯ ВЛАСНОЇ ДЕРЖАВИ Є ВИЯВОМ
ВНУТРІШНЬОЇ ОРГАНІЗОВАНОСТІ Й СИЛИ НАЦІЇ.
ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ МАЄ СЛУЖИТИ ІСТОРИЧНОМУ ПРИЗНАЧЕННЮ НАЦІЇ
Й МАЄ ЗАПЕВНИТИ ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ЇЇ ДУХОВИХ І МАТЕРІАЛЬНИХ СИЛ.**

ЯРО ГЛАДКИЙ, 1936 р.

Під час посвяти прапора куреня УСП ч. 27 «Хмельниченки» у церкві Покрову Пресвятої Богородиці.
Львів, 22 травня 2021 р. Б. / Фото пл. сен. Юрія Гладкого, ВБ

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

PLASTOVY SHLIACH

Реєстраційне свідоцтво KB №2821 від 12 грудня 1996 року.
Видається щоквартально
© Видає Головна Пластова Булава. Відповідальний за випуск —
пл. сен. Юрій ЛЕСЬКІВ

2 (202) 2021

пл. сен. Юрій ЛЕСЬКІВ
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

РЕДАКЦІЯ:

пл. сен. Любомир ОНИШКЕВИЧ
пл. сен. Лариса ОНИШКЕВИЧ
СПІВРЕДАКТОРИ

ст. пл. Тетяна ЛУЩЕНКО
АДМІНІСТРАТОР В УКРАЇНІ

пл. сен. Ольга СВДЗИНСЬКА
МОВНИЙ РЕДАКТОР

д. і. н. Андрій СОВА
пл. прият. Лідія ЧИР
ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЇ

пл. сен. Мирон БАБ'ЮК
АДМІНІСТРАТОР

ст. пл. вірл. Марічка ПАВЛИШАК-ЗАДОРОЖНА
МИСТЕЦЬКЕ ОФОРМЛЕННЯ

АДРЕСИ АДМІНІСТРАЦІЇ

В УКРАЇНІ:
Пластовий шлях, Тетяна Луценко
а/с 104, м. Київ, 04111, Україна
luchtchenko@gmail.com
В ДІЯСПОРІ:
Plastovy shliakh, Myron Babiuk
737 Ulana Lane, Webster, NY 14580-9164, USA
585-872-4263, printmyron@gmail.com

АДРЕСИ ДЛЯ ЛИСТІВ

В УКРАЇНІ:
Пластовий шлях, Юрій Леськів
вул. Зелена, 4, м. Самбір
Львівської обл., 81400, Україна
тел. 067-921-7012
plast.shliakh@gmail.com
В ДІЯСПОРІ:
Plastovy shliakh, L. Onyshkevych
5842 Wyndham Circle N., #105 Columbia, MD 21144
tel. 410-740-1323
onyshlub@gmail.com

Статті, підписані прізвищем, псевдонімом, ініціалами автора, відбивають погляди автора, які не завжди збігаються з думками редакції чи пластового проводу і не кінечно є офіційною позицією організації Пласт.

Редакція застерігає за собою право виправляти мову, стиль, а часом скоро-чувати надіслані статті та відсилати авторам до зміни ті листи, які, на думку редакції, могли б бути для когось образливими. Використання матеріалів, в тому числі й ілюстрацій, є дозволене за умови посилання на журнал «Пластовий шлях».

Просимо читачів вчасно повідомляти про зміни адреси у відповідні адміністрації. Журнали, які повернулися не з вини адміністрації, висилатимемо вдруге на нову адресу тільки за додаткову платню.

© ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ №2 (202) 2021
З усіма питаннями щодо поширення журналу звертатися в редакцію. Електронна пошта: plast.shliakh@gmail.com

На першій сторінці обкладинки: Пластове сімейство Петльованих після освячення Великоднього кошика: батько Анатолій (голова «Пластової пошти. Станиця Чортків»), мати Яна (голова СПС станиці Чортків), діти-новачата Сашко, Сергійко і Настя. Церква Святої Покрови ПЦУ в м. Чортків, 1 травня 2021 р. / Фото Антона Гонгара

ЗМІСТ

ВІД РЕДАКЦІЇ

5 **Юрій Леськів**
Наближається ювілей незалежності

З ПЛАСТОВОГО ЖИТТЯ

7 **Станіслав Андрійчук**
Втретє запалала Благодійна ватра

10 **Марія Павлишак-Задорожна, Юліана Стрипа**
До вершин Екватору

14 **Юрій Леськів**
Про Міттенвальд — легенду Пласту діаспори та України

17 **Оксана Водотика**
Від малої пластової групи — до повноправного членства в КУПО

ОГЛЯДИ І ПОГЛЯДИ

20 **Юрій Леськів**
«Як гартувалася Державність»

ОФІЦІЙНЕ

23 **Христина Санторе**
Пласт проти ворожнечі та дискримінації

НАШІ ІНТЕРВ'Ю

24 **Юрій Леськів**
З Лярисою Зварун-Музичкою — про війну і навчання, пластування в Німеччині і США та потроєння передплати «Пластового шляху»

БУТИ ВІРНИМ УКРАЇНІ

30 **Назар Розлуцький**
Маркіян Паславський: історія про вибір бути Українцем

ПЛАСТОВІ ПОСТАТІ

34 **Лариса Залеська Онишкевич**
Ліда Палій. Мистець пензля, пера і дії — бо ж вона із куреня «Перших Стеж»

38 **Орест Джулинський**
Орест Субтельний — пластун і визначний історик

40 **Любомир Онишкевич**
Третій Начальний Пластун д-р Любомир Тарас Романків зустрів 90-ліття

ПЛАСТОВА ІСТОРІЯ

44 **Андрій Сова**
Провідні пластові діячі Степан Гайдучок та Петро Франко: шлях від «Українського Спортивного Клуба» до Пласту

ПЛАСТОВА КОЛЕКЦІЯ

50 **Анатолій Петльований**
«Пластовий Шлях» у філателістичних випусках

52 **Олесь Юрченко**
З нагоди 90-ліття Начального Пластуна д-ра Любомира Романкова

НА ВІЧНУ ВАТРУ

54 Богдан Медвідський
55 Володимир Пилишенко
58 Іван Нагірний

пл. сен. Юрій Леськів, СМ
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

НАБЛИЖАЄТЬСЯ ЮВІЛЕЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Визначну подію — 30-ліття здобуття Україною незалежності — зустрінемо зовсім скоро. 24 серпня 1991 року стала реальністю мрія багатьох поколінь: ми звільнилися від поневолення і ступили на власний шлях розвитку.

Ми, пластуни, розмірковуємо в цей час не лише над тим, як століттями українці відстоювали свободу, постійно поборюючи натиск ззовні і внутрішні незгоди. Ми пам'ятаємо про боротьбу і героїв у час, коли, на жаль, боротьба зі зброєю в руках триває. Думки і пам'ять гартують нас і як волелюбну націю роблять сильнішими.

30 років незалежності — це також три десятиліття новітньої пластової історії в Україні. Адже від перших паростків відновлення Пласту на Батьківщині у 1989-му ми зустріли 24 серпня 1991 року вже активно діючими пластовими осередками не лише на Заході України, а й за Збручем, а пластові імпрези і табори гуртували щоразу більше дітей і молоді.

В теперішню пору, коли аналізуємо пластову діяльність минулих десятиліть, стоїмо на доволі міцному ґрунті. Адже Пласт визнала держава; більшою чи меншою мірою ми активні у всіх областях; діють або зароджуються пластові центри; маємо низку таборових осель; чисельність пластунів в Україні нарешті перетнула позначку 10 тис. членів усіх урядів. Таким чином, можемо говорити про те, що Пласт в Україні розвивається.

Сьогодні, з першим сонячним промінням літа, підживлює піднесений пластовий настрій. Лиш послабилися карантинні вимоги після спаду чергової хвилі пандемії — відразу курені, осередки, округи бачимо на галявинах з наметами, на мандрівних лісових стежках чи в горах. Пластуни втомилися споглядати вдома з моніторів комп'ютерів різноманітні зум- чи скайп-наради, конференції, сходи, які виконали свою функцію під час карантину. Рух і життя серед природи взяли верх, лиш це стало можливим.

Три десятиліття пластової праці — чималий часовий відтинок. Це трохи більше, ніж діяльність Пласту з часу створення на Західній Україні в 1911 р. і до вибуху Другої світової. Отже, йдеться про цілий історичний етап.

Запитуємо себе: чи все зробили правильно і якісно, чи сповна використали можливості? Ось тут, напевно, є поле для дискусій. Можемо порозмірковувати довкола цифри «30». Вона вказує нам не лише на ювілей від дня ухвалення Верховною Радою «Акту проголошення незалежності України». Цифра «30» вказує і на те, що дотепер через виховну пластову методу в Україні пройшло понад 30 тис. вихованців УПН та УПЮ. Це величезна армія захоплених Ідеєю Пласту друзів та подруг. Значна частина з них тепер активно не пластує. Однак дух життя серед природи, побратимства, правдивих цінностей і українства вони несуть із собою крізь життя, ким і де б не були.

В цьому контексті згадаю одну із концепцій Начального Пластуна-емерита д-ра Любомира Романкова. Свого часу він говорив про те, що якби захопити і залучити до пластової праці у будь-який спосіб більше старшого юнацтва, яке переходить в УСП, то ефект Пласт в Україні відчув би чималий. Звісно, на сто відсотків залучення сподіватися годі, але розпрацьований провідом механізм співдії з 16-17-літніми пластунами та пластунками з метою залучення їх до пластування чи допомоги організації в подальшому — це ключ до значного якісного та чисельного зросту організації.

Все, мабуть, мало би базуватися, починаючи від етапу перебування дитини в УПН чи юнака на рівні прихильника УПЮ. Братчики і сестрички, виховники та виховниці, гніздові і зв'язкові мали б чітко уявляти кінцевий продукт своєї діяльності. Це якнайбільша кількість розвідувачів та розвідувачок, а особливо скобів та вірлиць, які вповні відповідають вимогам II-ї і III-ї проб УПЮ. Ключове словосполучення тут — «вповні відповідають». Чому це важливо? Кожному з нас зрозуміло, що друго- і особливо третьопробники — основа Пласту, бо такий пластун чи пластунка залишається в організації й після завершення юнакування.

Та перехід з виховного уряду в УСП — це не самоціль, а лиш початок наступного етапу роботи над якісним дорослим членством організації. А тут вже варто зробити розподіл не за пробами, а віком.

Берегиня з калиновою гілкою в руках, яка увінчує тріумфальну колону на київському Майдані, присвячену незалежності України.
Фото — Clément Celma

Молодого старшого пластуна і пластунку, після якісного виховного процесу в УПЮ, можуть захопити членство в котромусь із куренів в УСП, а також розуміння виховного механізму: хтось виховав тебе — виховай і ти, передай вміння і знання іншим. Це передбачає активність кожного як виховника (зв'язкового в майбутньому), коменданта чи члена проводу таборів, мандрівок, пластового адміністратора.

Старше пластунство у віці перед «30» чи вже після досягнення «30» потребує дещо іншого підходу. Часто це люди, що створили сім'ї і мають маленьких діточок, отже, майбутніх пташат. На ґрунті батьківства і розуміння якісного виховання в Пласті можна залучити мам і татів до найрізноманітнішої активності, і це не обов'язково виховництво. В осередках та округах є багато потреб, де поміч не зашкодить.

А що для тих, кому за сорок? Це зрілі особистості, які реалізували і реалізують себе в професійному та інших напрямках. На цьому етапі до них варто звертатися як до інструкторів (фахівців) у певних ділянках. І не лише в час таборування, а й протягом року, на сходинах. Свідомі і спроможні люди в такому віці можуть підтримувати Пласт матеріально і не тільки.

Як бачимо, слово «якісний» проходить червоною ниткою крізь цей текст. Адже хтось мав би стежити за рухом членства, за його зростом, тримати зв'язок і цікавитися подальшою долею після завершення юнакування, відтак вдало та вчасно повертати (залучити) вчорашнього юнака чи вже зрілих тридцяти- або сорокарічних особистостей до пластової діяльності в той чи інший спосіб.

Скажете: а що тут нового? Та ж все це й так у Пласті робиться, механізм відлагоджений. Дозволю не погодитися з таким твердженням. Механізм відлагоджений, але він далекий від досконалості. Тому і втрачаємо значну кількість членства. Вертикаль «край—округа—станція» в цьому мали би діяти як годинник. Адже йдеться про ріст організації. А ми, за рутинною, не надаємо цьому уваги, бо людей, сил, часу не вистачає. А насправді люди, сили і час є, якщо уважно поставитися до описаного вище.

Задумаймося: ми віддаємо роки виховної праці, вкладаємо значний і різноманітний ресурс у вихованців, а велика частина з них, як наслідок, дякує за яскраво проведений час і відходить від Пласту. І лише незначна частина залишається.

Начальний Пластун у своїй концепції має рацію. Відтік членства можна істотно знизити, і на це таки варто звернути увагу. Адже на початку четвертого десятиліття незалежної України перед Пластом постають складніші виклики. Ми спроможні значно більше впливати на суспільство, на якість патріотичної свідомості українців, на бажання будувати власну державу, а не ходити у зневірі та лиш нарікати з приводу чи без.

На пластовій дорозі в Україні протягом минулих тридцяти літ ми спершу були західноукраїнськими (приблизно 10 років рухалися до рівня крайової організації); на початках може й надміру наголошували виключно на якості праці (від цього чисельно тривалий час не зростали); був період, коли зроби-

ли наголос на чисельності (але позначку у 10 тис. членів в Україні не могли здолати). Тепер ми спроможна, в міру чисельна і всеукраїнська виховна організація. Та це не вершина, а лиш відправна точка в дальшій праці.

Попри десятитисячне членство, ми не розмили яскраві контури якісних пластунів-виховників. У бажаннях чисельного зросту ми не віддали на місцях організацію «невідомо кому» — під патронат освітян чи тому подібне.

—”—

ЦЕ ДАЄ НАМ ЗМОГУ ПОДУМАТИ НАД ПОДАЛЬШИМИ ГАСЛАМИ. ОДНЕ З НИХ — ЯКІСТЬ І ЧИСЕЛЬНІСТЬ. ПРИЙШОВ ЧАС ПОЄДНАТИ ЦІ ДВА ПОНЯТТЯ. НЕ ОДНЕ ЗА РАХУНОК ДРУГОГО ЧИ НАВПАКИ, НЕ ЩОСЬ ОКРЕМЕ З ЦЬОГО, А САМЕ «ЯКІСТЬ І ЧИСЕЛЬНІСТЬ» ЯК ОДНЕ ЦІЛЕ. ТЕПЕРІШНІЙ РІВЕНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВОЛЯЄ ТАКИЙ КОНЦЕПТ, А УКРАЇНА ЧЕКАЄ ВІД ПЛАСТУ ПОВНОЦІННОГО ВИКОНАННЯ СВОЄЇ МІСІЇ В НЕЗАЛЕЖНОМУ КРАЇ.

ВТРЕТЄ ЗАПАЛАЛА БЛАГОДІЙНА ВАТРА

*пл. сен. Станіслав Андрійчук, ЦМ
Автори фото Настя Касінчук
та Андрій Синенький*



23 ТРАВНЯ 2021 РОКУ ПЛАСТ УКРАЇНИ ВТРЕТЄ ЗІБРАВ ДОБРОЧИНЦІВ НА БЛАГОДІЙНІЙ ВАТРИ. ТЕПЕР ЦЕ ВЖЕ ЩОРІЧНИЙ БЛАГОДІЙНИЙ ВЕЧІР НА ПІДТРИМКУ ПЛАСТУ

Сімдесят наших благодійників зібралися у Києві, щоб допомогти Пласту подолати один із найбільших викликів: брак виховників для охочих стати пластунами дітей. Нагадаємо, в черзі до Пласту в Україні є близько 3000 дітей, які чекають на свого виховника.

Отже, ціль Ватри 2021 — зібрати кошти, аби залучити та навчити 100 виховників для щонайменше 600 дітей зі всієї України. Завдяки щедрості благодійників зібрано 926 640 грн, а це 93 навчених виховників для дітей у 2021 році.

Підтримати Пласт зібралися підприємці, народні депутати, мистці та багато інших активних людей. Усіх їх поєднують спільні цінності та бажання розвивати дітей та Україну. Кожен, хто підтримав Пласт на Ватрі, створив можливість більшій кількості дітей розвиватися в українському середовищі. Сьогодні для нашої країни це надзвичайно важливо!

Разом із благодійниками Пласт підтримували ведуча Ірма Вітовська, своєю музикою — Тарас Чубай (на фото), «Шпильсті Кобзарі» та Росава.

Кожен учасник Ватри усвідомлює значення всебічного розвитку дитини для забезпечення успішного майбутнього країни. Про це говорив, зокрема, підприємець Валерій Пекар як промовець Ватри. Про вплив Пласту на становлення особистості на власному прикладі розповідала бізнес-тренерка Ярина Ключковська, вихованка організації.

Близько 30 українських підприємців долучилися до Благодійної ватри, надавши лоти на Тихий і Гучний аукціони. Майстер-класи, художні роботи, прикраси, посуд, квитки на виставу, фотосесія чи участь у прямому ефірі — все це можна було придбати на підтримку українських дітей.

Завершився вечір традиційно по-пластовому, іскрою в колі, що нагадувала, що всіх нас об'єднує любов та бажання творити нові можливості для дітей та України. Адже кожна дитина повинна мати можливість розвиватися у Пласті!

—”—

**ПИШАЄМОСЯ ТИМ, ЩО СТІЛЬКИ
УСПІШНИХ УКРАЇНЦІВ ПІДТРИМУЮТЬ
ЦЮ МЕТУ ТА ДОПОМАГАЮТЬ НАМ РАЗОМ
РУХАТИСЯ ДО УСПІШНОЇ КРАЇНИ.
ВДЯЧНІ КОЖНОМУ ЯК В УКРАЇНІ, ТАК І
ПОЗА ЇЇ МЕЖАМИ, БО ВІДЧУВАЄМО ВАШУ
ПІДТРИМКУ ТА ПРИСУТНІСТЬ У
ТВОРЕННІ ЗМІН В УКРАЇНІ!**



1. Пластовими примудростями ділиться пл. сен. Богдан Іванько, СМ
2. Пластунки плетуть маскувальну сітку на фронт. Посередині — голова КРК ст. пл. гетьм. вірл. Ольга Герус, Чок; праворуч — ст. пл. вірл. Оксана Красілич зі станиці Рівне
3. Голова ГПБ пл. сен. Мирон Спольський, ВБ, з дружиною п. Оленою Видрич спілкуються з владикою Нестором (пл. сен. Андрієм Писиком) — капеляном Пласту від ПЦУ, керуючим Хмельницькою єпархією; пл. сен. Богданом Іваньком, СМ, — головою ОПС Київської округи
4. Учасникам Благодійної Ватри дарує пісні Тарас Чубай
5. Пл. сен. Богдан Іванько, СМ, демонструє наймолодшим, як розпалювати вогонь за допомогою кovanого кресала
6. Під час благодійного аукціону
7. Благодійна Ватра — крок до закладання пластових основ для наймолодших
8. На завершення заходу його учасники заспівали при ватрі «Сірили у сумерках...»



ДО ВЕРШИН ЕКВАДОРУ

ст. пл. вірл. МАРІЯ
ПАВЛИШАК-ЗАДОРЖНА, БУНТ

ст. пл. ЮЛІАНА СТРИПА, БУНТ

«Перша українська жіноча експедиція» — це команда з 8 жінок, які у 2020 році зібралися здійснити сходження на вершину понад 6000 метрів. Попри пандемію, зміну планів через закриті кордони й мінливу погоду на вершинах, вони таки стали першою самостійною експедицією українок на найвищій вулкані Еквадору.



^ Юля Зі під час льодових занять, плато вулкану Каямбе на висоті 5000 м

ХРОНІКИ ЕКВАДОРУ

Продовження. Початок у попередньому числі журналу

ДЕНЬ 5
РУКО ПІЧІНЧА, 4696

Поснідали і дали раду з питними системами. Останнє було непросто, але нам допоміг Оссі. Машинами ми вирушили на фунікулер, щоб дістатись до початку маршруту. Це був акліматизаційний вихід, з 3800 м ми пішли на вершину Rucu Pichincha (4696 м). Вершина здіймається скелями над Кіто, нам ця місцина нагадувала Мармароси в Карпатах. Сказати, що то було складно, — нічого не сказати. Вихід на вершину тривав 4 години: спершу ґрунтова доріжка, потім скелі і сипуха; вниз до фунікулера — 2 години. Розпочали ми добре, після години дороги зупинились на перекус, потім ще раз, щоб одягнути шоломи. Далі у нас почалася боротьба з висотою: нам здавалось, що кисень нас покидає, паморочилась голова, закривались очі, але за допомогою Оксани ми дочалупали до вершини. Звідти довелось дуже оперативно спускатись, бо боялися пропустити останній фунікулер. Бігли відчайдушно, по дорозі назад все ще давала про себе знати висота, хоча з кожним метром вниз ставало легше. Забігли в останні 5 хвилин, що не могло не тішити. Унизу нас зустріли Пабло з другом на машинах і повезли вибирати в прокаті спеціальні двошарові черевики «double boots», які необхідні нам для наступних вершин: Каямбе, Котопаксі та Чімборасо. Вибірало ми довго, сказано ж — жінки: в одних некомфортно, інші некрасиві. Але ми впорались і поїхали в готель, де на нас чекала перевірка спорядження і вечеря. Завтра йдемо на ще одну вершинку, хоча що нам ті 4000 м?

Наші спостереження та підсумки:

- Правильно сказано: less is more (менше — це більше). Це розумієш, коли тягнеш все своє непотрібне спорядження на горбі, а висота тебе нещадно пожирає.
- Черевики варто все-таки вибирати не за красою, а за комфортністю.
- Висота робить нас дуже сентиментальними.

ДЕНЬ 6
ЛЕГЕНЬКИЙ ПРИЄМНИЙ ВИХІД НА ФУЯ ФУЯ

Сьома ранку, пакування речей, кукурудзо-огірок на сніданок — і ось ми вирушаємо на другу акліматизаційну вершину, Фуя Фуя. Пабло, наш інструктор, обіцяв, що нас чекає чудовий легкий маршрут, а насправді... Приїхали до підніжжя, з'їли по найсмачнішому (так кажуть еквадорці) банану — і в дорогу. Хмари тут — постійний стан. Це сприяє добрій врожайності, але не дає насолоджуватися краєвидами. Йшли ми помірно, підйом дався легше, ніж на Пічінчу, через годину зробили привал, і знову в дорогу. На хребті повернули ліворуч, як показували всі наші навігатори, аж поки не наткнулись на скелі; такого не очікував ніхто. Подолавши першу скельну стінку, ми потрапили на гребінь і ще небезпечнішу ділянку.

Шлях розвідала Галя, хоча через туман вершину важко було розгледіти. Всі прийняли рішення не йти далі, крім Юлі С. Юля перелізла камінь на гребені і приєдналась до Галі. Сестри піднялись на вершину, але підозрілим здавалось те, що ніде не було таблички. Навігатор показував точку на нижчому горбику за 5 метрів від дівчат — а далі провалля і туман. Вирішивши, що вершина буде там, де найвище, сестри повернулися.

Далі ми вирушили на ринок Отовало. Килими з неймовірними візерунками, ковдри ручної роботи з вовни альпаки, вовняні футболки, маленькі ламі-брелочки і ще менші продавці... Скупили півбазару, а Юля Стрипа виявила в собі прихований талант торгуватися. Поїхали в готель Пінсакі — родинний маєток з 300-річною історією. Нас зустріли традиційними напоями, музикою народу кічуа, танцями і смачною вечерєю. Поки відпочиваємо, бо далі — найвеселіше.

Наші спостереження та підсумки:

- Потрібно добре досліджувати маршрут перед виходом. Виявилось, що є дві Фуї Фуї, і та, що праворуч — легша, а табличок на вершинах таки немає.
- Пандемія має і плюси: гостинність переходить на новий рівень.
- Краще перепитати, ніж здогадуватись. Нас кілька разів спитали, чи ми з Росії, а останній чоловік навіть поцікавився, чи є різниця між Україною і Росією.

ДЕНЬ 7
ПРИТУЛОК ДЕ КОНДОР

Здавалось би, уже достатньо нас вражати. Але наступним нашим притулком став Реск'ю де Кондор — чудовий будинок місцевої Федерації альпінізму на висоті 3500 м. Тут багато місця, м'які ліжка, величезна кухня, душі, камін, вигляд на Каямбе і неймовірно люб'язний господар, який за цим всім дглядає. Там ми слухали Стінга і сальсу, їли папайю, манго і пешнфрут, намагалися розгледіти Каямбе за хмарами, рефлексували і чекали на льодові заняття.

Наші спостереження та підсумки:

- Відпочинок — то теж робота.

ДЕНЬ 8
ЗНАЙОМСТВО З КАЯМБЕ, КІШКАМИ,
ЛИНВОЮ І ДАВІДОМ

І нарешті початок альпшколи. За сніданком до нас приєдналися наші інструктори: Пабло, з яким ми раніше познайомились в Кіто, і Давід. Зібрали речі: системи, карабіни, мотузки, стропа, кішки, шоломи, штурмовий одяг, наші орендовані пластикові черевики, — і поїхали знайомитись з Каямбе у висотний притулок на 4600 м. Дорога супроводжувалась турбулентністю, адже їхали ми по горах, але водій виглядав достатньо впевнено. В притулку нас навчили користуватись кішками і бухтувати мотузку в зв'язках, далі ми вирушили до початку льодовика на висоту 4850 м.



^ Юля Стрипа і Роксоляна Сидорська на плато вулкану Каямбе на висоті 5000 м

Дорогою на льодовик є частина «scrambling», для цього процесу ми придумали український відповідник — скалоходження. Згодом повернулися в нижній притулок, повечеряли і завершили день душевними співами під гітару з нашими новими друзями-інструкторами. Того вечора душа лилася під «Я піду в далекі гори», «Shallow» і «Can't help falling in love».

ДЕНЬ 9
ЗАНЯТТЯ НА ЛЬОДОВИКУ, 5050

Цього ранку ми піднялися вже на 5050 м і нарешті познайомились із льодовиком. На цій висоті ми провели 6 годин і отримали базові навички ходіння в кішках і з льодорубом, самозарубування в різних позиціях з інструментом і без, ходіння в зв'язках і поводження з мотузкою. Наші інструктори Пабло і Давід називають цей процес «playing on the glacier» («забава на льодовику»). Через те, що наші льодові забави відбувались на висоті, а ночувати ми повертались на 3500 м, акліматизація проходила справді успішно, на висоті ми почували себе дедалі краще.



▲ Перша жіноча експедиція під час льодових занять, плато вулкану Каямбе на висоті 5000 м

ДЕНЬ 10

ЗАНЯТТЯ З РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

В цей день не виходили на льодовик, а провели заняття біля притулку на висоті 4600 м. Навчилися рятувати товариша по мотузці при падінні в тріщину, а також рятуватися самостійно.

ДЕНЬ 11

ЗАНЯТТЯ НА ЛЬОДОВИКУ, 5150

Цей день почався о 4 ранку. Вже о 8:30 ми вийшли на плато під Пікос Гаррін і зустріли чарівний світанок з виглядом на вулкани Антісана і Котопаксі. На льодовику продовжили рух у зв'язках, практикували самозарубування. Коли досягли висоти 5150 м, вчилися робити снігові якорі та станції на снігу. Вже тоді сонце добряче припікало, тому після години занять почали спуск. Об 11:30 повернулись у притулок, попрощалися з нашими інструкторами та пішли відпочивати перед штурмом Каямбе.

Наші спостереження та підсумки:

Йдучи в гори, потрібно ставити цілі в такій послідовності:

1. Повернутись живими.
2. Повернутись друзями.
3. Побувати на вершині.

Правило трьох факторів при прийнятті рішень: рельєф, погода, людський фактор. Якщо два з них «червоні» — ми не виходимо на маршрут.

На рельєф і людський фактор можна вплинути, а на погоду — ні.

7 головних навичок, потрібних на льодовику:

1. Кішки (як ходити).
2. Льодоруб.
3. Мотузка.
4. Зарубування.
5. Точки страхування (станція).
6. Рятування з тріщини.
7. Саморятування.

ДЕНЬ 12

ОЧІКУВАННЯ САМІТУ

Дні і ночі змішалися, тепер обід називається вечерю, а вечерея — сніданком. Всі в очікуванні початку штурму о 23:30.

З самого ранку переців вітер з дощем, і вершина ховалась за хмарою. Це нас бентежило, бо вчора була ідеальна погода. Але надії ми не втрачали, бо еквадорський прогноз дуже мінливий — очікувати можна будь-чого кожної години. Цілий день ми їли і розмовляли про речі, які нас хвилюють: ліки на штурм, хто кого рятує у всіх можливих комбінаціях, команди по мотузках, спорядження, маршрут, план штурму. Напругу трохи зняв Пато, який на вечерю зробив кожному десерт — пудинг з маленьким шоколадним сердечком.

16:56 — дехто вже відпочиває, дехто дозбирає речі. Я лежу і думаю, що круто було б, якби Пабло і Давід привітали нас завтра біля притулку після вершини, хоча зараз вони десь далеко в Кіто. І тут чути в коридорі вже таке рідне «Hey, girls!» — Давід приїхав замінити їхню подругу-гіда Хуліану, яка захворіла. Тепер ми будемо знати, що на штурмі десь поряд є друг!

Штурмові речі складені, мотузка збухтована, вода в питних системах, а ми в спальниках трохи спимо, трохи тривожимось перед такою важливою ніччю.

НІЧ 12-13

ШТУРМ КАЯМБЕ. ГРОЗА

23:00, снідаємо хваленою еквадорською гранолою і гранадією, пакуємо чай, одягаємо системи, Давід заходить в їдальню і каже, що погода перфектна.

23:30, співаємо «Ми йдемо вперед» і таки йдемо вперед. Четвертий раз та ж дорога, через 20 хв скалоходження, ще через 10 хв різко праворуч біля стовпчика, потім «марсіянське поле», на якому перший привал. Проходимо знак, який каже, що туристам далі не можна, ще трохи скалоходження — і ось ми на початку льодовика (тут це називається scarp point — місце, де одягаються кішки). Сніг мете! Такого ми не очікували, але не здаємось. Всі рухи робимо злагоджено і відпрацьовано, швидко змінили шари одягу відповідно до погоди, одягнули кішки, зв'язалися і вирушили. Йшли хорощим темпом, очікувано мали бути на вершині о 7:45. Спершу насторожив стан снігу: він був м'який і подекуди провалювався — ми розуміли, що під нами тріщини і через тепло рельєф стає небезпечним. Оксана почала сумніватись у раціональності продовження штурму і дала нам ще 30 хвилин, щоб подивитись, чи ситуація погіршується. Але наразі ми йдемо далі. І тут починають мигати ліхтарики (я вже хотіла писати Лемку, що його ліхтарик, який я позичила — бракований). Потім починаю чути дивний звук з правого боку наплечника. Мені здалось, що так замерзає питна система, і дратувалась, що доведеться з тим звуком іти весь час. Але ззаду Давід, який ішов зі своєю групою, гукає, щоб ми поверталися: «Гроза!» Пізніше з'ясувалося, що ці блимання ліхтариків — то була блискавка, як і звук з мого наплечника, де лежав металевий сніговий якор. Давід розказав, що розпізнав блискавку, коли підняв рукавичку, і між пальцями був струм. Отже, ми швидко повернули назад. Описати це відчуття важко: з одного боку — щаслива, що всі обставини склались саме так і ми повернулись в притулок живі і неушкоджені, а з іншого боку — ти до цієї вершини підходиш четвертий раз і, обертаючись назад, розумієш, що це вже все. Але ж це Еквадор з його цілком непрогнозованою погодою... Тому ми не розчаруємося і не прощаємося з Каямбе, далі на нас чекають не менш примхливі Котопаксі і Чімборасо.

А поки спати.

ДЕНЬ 14

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!

Вертеп прийшов і в Еквадор, ще й альпіністський та з кутею, за що дякуємо IDLO.

Продовження у наступному числі журналу

Перша жіноча експедиція (Оксана Літинська, Юля Зі, Галина Стрипа, Тетяна Пацай, Роксоляна Сидорська, Анна Олексин, Марія Павлишак-Задорожна та Юліана Стрипа) на вершині вулкану Ручо Пічінча, 4696 м >

Акліматизаційний вихід на плато вулкану Каямбе >

Альпіністичний вертеп Першої жіночої експедиції >



ПРО МІТТЕНВАЛЬД – ЛЕГЕНДУ ПЛАСТУ ДІЯСПОРИ ТА УКРАЇНИ

Залишається трохи більше року до Ювілейної міжкрайової пластової зустрічі, що відбудеться на теренах США у серпні 2022 року з нагоди 110-ліття Пласту. Попереду — незабутні емоції, таборування, ватри, мандрівки, зустрічі нових і давніх друзів. А зараз триває праця організаційного комітету, щоб приготувати ЮМПЗ якнайкраще.

Щоби додати снаги членам оргкомітету зі США, пропонуємо розмову з головою КПП Німеччини пл. сен. Орестом М'ялковським, V, про підготовку та перебіг попередньої ювілейної зустрічі. Ми спілкувалися під час 20-х Зборів КУПО в баварському Пуллаху. Однак ця розмова отримує більшу актуальність із наближенням ЮМПЗ—2022.



ПРО ІСТОРІЮ

— Друже Оресте, пластуни відводять важливе місце традиції, а також пам'ятним датам і подіям. Міттенвальд тут відіграв неабияку роль...

— Саме так. ЮМПЗ—2017 у Німеччині і Ювілейне Свято Весни 1947 року — події, тісно пов'язані між собою. Між ними 70 років. ЮСВ—1947 вважаємо першою масштабною зустріччю, принаймні в діяспорі. Це, мабуть, перша міжкрайова пластова зустріч в історії Пласту. Міжкрайова в даному контексті означає, що приїздили пластуни з різних окупаційних зон Німеччини та Австрії: з американської, британської, де українці жили в так званих Ді-Пі-таборах, які стали надійним притулком для переміщених осіб (англ. Displaced Persons, скорочено DP).

5—7 липня 1947 року на терені Ізаргорн (укр. Ріг Ізара) у Міттенвальді побувало 1300 пластунів і пластунок. Мета — показати юнакам і юначкам, в якій великій організації вони перебувають. Рівночасно, під час ЮСВ святкували 35-ліття заснування Пласту.

Все це відбувалося за сприяння окупаційної адміністрації, яка допомагала транспортом, надала намети та інше. Адже українці мали лише те, що привезли з собою. Великого вряду чи можливостей не було.

Ми вирішили організувати ювілейну зустріч, присвячену саме цій події, бо Міттенвальд став легендою в діяспорному Пласті. Дуже багато пластунів старшого покоління (багато з них вже відійшли на Вічну Ватру) передавали молодшому поколінню міт Міттенвальду. З їхніх розповідей молодше юнацтво чи старші пластуни могли собі краще уявити, що тут відбулося в 1947 році і чому.

Отже, ми вирішили зробити таку нібито ретро-зустріч, щоб глибше відчувати, що відбувалося 70 років тому і чому емоції з тих часів зберігаються такий довгий час.

ПРО ОРГКОМІТЕТ

— Яке діловодство в оргкомітеті ЮМПЗ Ти виконував?

— Я був референтом програми у Міттенвальді, тобто очолював організаційний комітет зустрічі.

Ми розподілили функції на різні ділянки, кожен намагався виконати обов'язки якнайкраще. Ми діяли у великій і дуже згуртованій команді, координували працю, зустрічалися, збирали та узагальнювали ідеї. Потім кожен перебирав свою функцію, відтак ми звітували комендантові зустрічі про те, як далеко зайшов процес.

— Скільки часу ви готували зустріч?

— Два роки з моменту, коли виникла ідея. Між іншим, це була ініціатива молодих старших пластунів. Очевидно, були дискусії, чи ми в стані щось таке зробити, бо ми в нашій історії організували лиш одну ЮМПЗ, 1983 року. Був сумнів, чи задум не перевищує наші можливості. Сеньйори відраджували нас від такої величезної відповідальності.

< Пластове юнацтво під час мандрівки Баварськими Альпами. Світлина з фотоархіву Медія-центру ЮМПЗ — 2017

Нам дуже допомогла ГПБ. Ми отримали на початок діяльності кошти на організаційні потреби (навіть якби нічого з того не вийшло). Але врешті ми ці кошти повністю повернули, бо так добре склалося (також і фінансово), що ми навіть вийшли на плюс. Але скажу, що спершу багато з нас остерігалися братись за таку справу, бо думали, що, в найгіршому випадку, невдача може дуже негативно вплинути на Пласт Німеччини.

— Ви включили до оргкомітету представників інших країв чи лише комунікували з ними?

— До оргкомітету входили виключно пластуни з Німеччини, але ми вишколювали інструкторів, які нам допомагали вже безпосередньо під час ЮМПЗ. Вишколювали їх рік перед зустріччю, і ці інструктори були з інших країв. Ми раділи, що мали таку підтримку. Також коменданти підтаборів були з-поза Німеччини.

ПРО ЕМОЦІЇ

— Найголовніше: чи вдалося передати тему і легенду, прищепити атмосферу учасникам, які прибули на ЮМПЗ (і юнацтву, і старшим пластунам)? Чи вдалося втілити головний задум і наскільки?

— Думаю, це навіть краще вдалося, ніж ми сподівалися. По-перше, були присутні очевидці з того часу: пл. сен. Марта М'ялковська, пл. сен. Оксана Шулякевич, пл. сен. Орест Джулинський, пл. сен. Богдана Попель, пл. сен. Тетяна Сілецька і пл. сен. Ірко Юрчук. У 1947-му вони були серед наймолодших на ЮСВ, а в 2017-му — найстаршими під час ЮМПЗ. Кожен юнак чи юначка мав змогу підходити до них, розпитувати про Ювілейне Свято Весни у Міттенвальді. Очевидно, були й маленькі гутірки зі згаданими очевидцями, які розповідали про ті давні часи.

> Під час Святової ватри звучить пісня «Серед лісу». Околиці Кенігсдорфу, Німеччина. Світлина з фотоархіву Медія-центру ЮМПЗ — 2017



По-друге, ми мали виставку «Мандрівка в минуле», яка була стаціонарною і діяла постійно під час ЮМПЗ. Кожен гурток, кожна група, гості переглядали її. З цієї дуже цікавою виставкою нам допоміг курінь «Ті, що греблі рвуть». Сеньйорки з цього куреня привезли доволі багато матеріалу. Адже в нас після війни нічого не залишилося.

Очевидно, ми також розпочали пошуки і все ж таки дещо знайшли. Тому змогли доповнити виставку. Вона навіть була така успішна, що одну частину її ми представили в музеї Гармішу. Це була виставка на тему міграції з цього району.

— Чи пригадуєш якісь особливо емоційні моменти?

— Так. Емоційні моменти, напевно, спричинила теренова гра. Ми організували велику тереновку у пунктах Міттенвальду, цікавих для нашої теми. Це була мандрівка й одночасно теренова гра. Ми виїздили підйомником на гору Westliche Karwendelspitze (західний пік Карвендель). Звідтіля перед учасниками відкривався прекрасний вид на місце, де були казарми, Ді-Пі-табори та чудові північні Альпи.

Гуртки прямували означеним тереном, щоб дістатися місця, де ми зуміли віднайти площу таборування 1947 року. Так, саме ту, на якій відбулося ЮСВ.

Між іншим, пошуки не були легкими для нас, бо не залишилося жодних документів. Однак ми розпочали пошуки зі старих фотографій. Очевидно, віднайдені давні світліни ми побільшили і показували юнацтву. Отже, учасники тереновки повторювали пози пластунів 1947 року з тими самими пейзажами, але вже в теперішньому часі. Це було також весело.

Слід було доїздити часом і мікроавтобусами. Тому ця точка програми мусіла відбуватися дуже вчасно, щоби всі все могли побачити. Були й оглядини архітектури міста, дещо з пластової тематики. Одне слово, доступним для учасників стало все, що творить чар містечка Міттенвальд.

Думаю, що все це було сповнене позитивними емоціями. З коментарів, які чув згодом, всі були захоплені.

А ЩО ДЯ ПЛАСТУНІВ НІМЕЧЧИНИ?

— Ювілейна зустріч завершилася, учасники роз'їхалися по краях. Наскільки ЮМПЗ—2017 дала поштовх до дальшої праці пластуна Німеччини?

— Скажу так: ми аж здивувалися, скільки неактивних пластуна змобілізувалися до праці на таку подію, як ЮМПЗ. Була дуже велика підтримка. Наприклад, ми мали шпиталик на терені ЮМПЗ. Там були медсестри, лікарі, необхідне обладнання... Дуже професійно організували все. Богу дякувати, якихось великих проблем не було, але оргкомітет був приготований. По різних ділянках теж так відбувалося.

Очевидно, промайнула зустріч, і багато активних в час ЮМПЗ знову розійшлися кожен по своїх справах.

Тепер іншим оцінювати нашу працю: що і як відбулося. Лише скажу, що всі, хто був в оргкомітеті, творили настільки дружню і гарну атмосферу, що це не вважалося працею. Ми святкували, ми розслаблялися після інтенсивної роботи, і ніхто не мав почуття, що він справді працює, а був щасливий, що став частиною цієї команди. Ще й після ЮМПЗ ми зустрічалися в тому ж колі. Все ж таки нам вдалося здійснити те, що задумали, тож святкували наші успіхи.

✓ *Вовкулаки-сеньйори (зліва направо): Борис Франкевич, Андрій Генік-Березовський, Андрій Спех, Орест М'ялковський та Богдан Комаринський. 20-ті Збори КУПО, Пуллах, Німеччина, 2 листопада 2019 р. Фото Юрія Леськова*



Адже ЮМПЗ — складна для організації імпреза, і люди є різні. Можуть виникати конфлікти, але їх взагалі не було. Може, тільки спочатку були різні думки, коли слід було вирішувати, організуємо ЮМПЗ чи ні, але як взялися до роботи командою, я не відчував, щоби були якісь тертя. Кожен представляв свою ідею чи подавав пропозицію, ми обговорювали, приймали рішення, і це гарно йшло.

— Спасибі за змістовну розповідь.

Запитував пл. сен. Юрій Леськів, СМ

«Міт Міттенвальду» (довідка)

Міттенвальд — це живописне гірське містечко, якому вдалося зберегти свій історичний вигляд і традиційну архітектуру впродовж століть. Воно лежить поміж двох гірських масивів Баварських Альп у верхів'ях ріки Ізар, яка бере свій початок на кордоні з Австрією. Західний масив називається Ветерштайн, а східний — Карвендель, який є найбільшим заповідником прекрасної високогірної природи Східних Альп.

Після Другої світової війни колишні казарми Вермахту в Міттенвальді перетворили на так звані Ді-Пі-табори. Вони вмщували від 4 до 5 тис. осіб. Кількість переселенців дорівнювала кількості місцевих жителів на сьогодні, а це приблизно 7,5 тис. осіб.

Від 5 до 7 липня 1947 року на терені Ізаргорн відбулося Ювілейне Свято Весни з нагоди 35-ліття Пласту. Серед 1300 пластуна і пластунок, які з'їхалися з Ді-Пі-таборів різних окупаційних зон Німеччини та Австрії, був присутнім також Начальний Пластун Северин Левицький — Сірий Лев. Вважається, що саме тут зародилася ідея проведення ЮМПЗ з нагоди ювілеїв Пласту.

«Серед лісу», журнал ЮМПЗ—2017

ВІД МАЛОЇ ПЛАСТОВОЇ ГРУПИ – ДО ПОВНОПРАВНОГО ЧЛЕНСТВА В КУПО

пл. сен. пр. ОКСАНА ВОДОТИКА, ЛМ,
голова КПС Австрії



Пласт Австрії веде початок з невеличкої пластової групи, заснованої у квітні 2015 року. На сьогодні налічує більше півсотні дорослих і малих пластуна, активно розвивається і приймає нові виклики, пов'язані з різноманітним вихованням молоді генерации української діаспори, залученням дорослих до діяльності у Пласті, гуртуванням пластової молоді не лише в Австрії, а й в усій Європі, проведенням щорічних акцій для української громади з культурно-просвітницькою метою. Серед подій, які відбулися останнім часом у житті Пласту Австрії, є низка значущих як для самої організації, так і для всіх українців, які живуть у Відні чи в Австрії загалом.

Від 3 листопада 2019 року Пласт Австрії є повноправним членом Конференції Українських Пластових Організацій і дев'ятим за рахунком краєм. Він є в числі таких країв: Австралія, Аргентина, Велика Британія, Канада, Німеччина, Польща, США, Україна. Вперше за попередні 20 років саме Пласт Австрії здобув таке високе визнання і довіру світового Пласту.

На теперішній час у Відні діє два новацькі рої та чотири юнацькі гуртки. Незабаром планується заснування нових осередків в інших містах Австрії. Розвивається таборове життя. На початку серпня 2019 року на території Федерального центру австрійських скавтів Bundeszentrum Wassergspreng (BZW) відбувся перший літній пластовий табір в Австрії.

В ньому брало участь 70 пластуна, половина з яких прибули з України, половина — з Австрії, Італії, Кенії, Німеччини, Польщі, США, Чехії, Швеції. Цей табір став продовженням давньої столітньої пластової традиції в цій країні. Адже знаємо, що історичні згадки про Пласт на території Австрії припадають на початок 1930-х років, а в повоєнний час пластуни, які були змушені покинути Україну, рятуючись від репресій, знайшли свою другу домівку в Австрії і далі проводили пластові сходи й табори.

У лютому 2020 року успішно відбувся лецетарський табір для пластових родин Австрії, до якого у майбутньому будуть запрошені також учасники з інших країв.

✓ *Перша зустріч представників пластових осередків Європи. Світлина на згадку. Відень, 16 лютого 2020 р.*



Традиційною щорічною акцією Пласту Австрії є передання Вифлеємського Вогню Миру. Щороку він запалюється у лампадках та на свічках гостей з країв та пластових груп Європи і парохіян української церкви св. Варвари у Відні. Також в часі ВВМ уже вчетверте відбувається Міжкrajова Пластова Зустріч пластунів з країв та пластових груп Європи, спрямована на налагодження активних зв'язків.

На честь Дня Соборності України, який відзначають 22 січня, відбувається низка інтерактивних заходів для української громади Відня. Зокрема, у 2020 році організовано історичну теренову гру для дітей на тему об'єднання УНР та ЗУНР, відомий журналіст та історик Вахтанг Кіпіані презентував свою книгу «Справа Василя Стуса», а дослідники Іван Гоменюк і Андрій Ребрик представили видання «Останній український принц. Вільгельм Габсбург. Василь Вишиваний: незвична доля непересічної людини». Як і в минулі роки, було проведено Акцію єдності на мості Шведенбрюке.

Навіть під час локдауну 23 січня 2021 року Акція єдності в інтернеті зібрала більше 70 учасників зі всіх куточків світу на інтелектуально-просвітницьку зустріч та віртуальне єднання пластових хусток між краями та пластовими групами Європи. Учасники уважно слухали таких відомих українців, як канадський дипломат пл. сен. Роман Ващук, ЛЧ, Надзвичайний і Повноважний Посол Канади в Україні 2014—2019 рр., Олександр Щерба, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Австрія 2015—2021 рр., Микола Рябчук, український журналіст, публіцист, поет, прозаїк, перекладач, пл. сен. Іван Гоменюк, ЦМ, — юрист та історик, пл. сен. Тарас Компаніченко, ВЛ, — кобзар і дослідник пісенної спадщини України.

✓ Під час акції зі збору благодійних коштів на підтримку пластової діяльності — продаж «пластового печива». Відень, 2020 р.



Пласт Австрії у співпраці з українською церквою св. Варвари продовжує започатковану у 2018 році акцію зі збору коштів на потреби Пласту. В попередні роки завдяки благодійним внескам добрих небайдужих людей з української громади Пласт здійснив два важливі проекти: літній пластовий табір та відновлення могил відомих українців в рамках пластового проекту «Врятуй могилу героя».

Окрім цього, наймолодші пластуни започаткували новий проект зі збору благодійних коштів на підтримку своєї діяльності — продаж «пластового печива», відомого як «Girl Scout Cookies», завдяки якому скавти по всьому світу збирають кошти на добродійні акції. Відтепер є нагода посмакувати цим славнозвісним печивом і у Відні, що є насамперед щирою подякою за підтримку і благодійність. Гуртки юначок та юнаків «Іскорки» і «Козаки» підготували благодійний проект на підтримку Пласту Австрії — святкову листівку до Різдва Христового та ювілейну листівку до 5-ліття Пласту Австрії, які юнацтво надсилає у подарунок жертводавцям.

СВОЄ МАЙБУТНЄ ПЛАСТ АВСТРІЇ БАЧИТЬ ПЕРШ ЗА ВСЕ У ЯКІСНОМУ РОЗВИТКУ ПРАЦІ З НОВАЦТВОМ І ЮНАЦТВОМ.

Невід'ємною частиною цього є регулярні вишколи для виховників та інших дорослих, спільна робота над підготовкою літніх і зимових таборів, міжкrajові подорожі на різні пластові акції і події. Стратегічним пріоритетом є також якомога тісніша інтеграція у спільноту країв та пластових груп Європи. І, звичайно, насолоджуватися незабутніми моментами Великої Гри!

Пригадую, з чого розпочалося моє пластування. На хрестинах моєї донечки наші добрі друзі зі Швайцарії розповіли про те, що їхні діти влітку відвідали пластовий табір у Німеччині, де мали добру нагоду спілкуватися зі своїми однолітками-українцями, чого так бракує в їхньому повсякденному житті в діаспорі. Ця розповідь закарбувалася у мене чіткою візією: «Ось де мої діти, коли підростуть, знайдуть собі українське товариство». Згодом, на хвилі національного піднесення після Революції Гідності, пластуни в громаді Відня знайшли одне одного, згуртувалися і створили Пластову групу в Австрії. Так візія стала цілковитою реальністю, мої діти долучилися до новацтва, а я стала виховницею. Праця в нашій пластовій групі, подорожі на табори, спільні акції з пластунами Європи та світу відкрили дружню і змістовну пластову спільноту, до якої щоразу хочеться повертатися за будь-якої нагоди. Спостерігаючи за дітьми в Пласті, я переконалася, що пластова метода якісно впливає на розвиток особистості.

Зараз, працюючи в натхненній команді Координаційного Центру Пластових Груп в Європі і зустрічаючи на вишколах нових дорослих, які щойно долучилися до Пласту чи створюють осередки, я не втомлююся повторювати, що кожне їхнє зусилля буде не марним і буде винагороджене з лишком щасливими очима малих пластунів після чергового теренового змагу або ж їхніми власними позитивними емоціями й енергією від зробленої доброї справи. І шлях, яким пройшов Пласт Австрії та кожен його член за ці шість років, є тому гарним прикладом.



Я досі пам'ятаю нашу першу телефонну розмову з Ігорем Непийводою (співзасновник і голова Пласту Австрії у 2015—2019 рр.), коли я сказала, що не буду нічого обіцяти, але спробую допомогти... Бо у мене був досвід організації пластового осередку у далекому 2006 році в Харкові.

Контакти Ігоря знайшла в якійсь українській Фейсбук-групі, йшлося про бажання створити осередок Пласту у Відні, а це збіглося з моїми планами.

Відтоді все й закрутилось: перші сходи, вишколи, установчі збори, презентації серед української громади. Я все це чудово пам'ятаю.

Це був непростий шлях. Хтось з ініціаторів досі є активним членом нашого Пласту, декому довелося поїхати з Австрії, але кожен з них зробив особливий і необхідний внесок у розвиток краю.

Тоді, у 2015 році, неможливо було навіть уявити, що всього через чотири з половиною роки ми не тільки станемо сильним і відомим європейським осередком, а й окремим краєм — членом КУПО.

Неймовірно, на що здатні бажання і мотивація окремих людей!

ст. пл. *Наталія Фляйзінгер, Rt,*
скарбник КПС Австрії



Моя історія починається з круч Дніпрових та пісків Черкащини, можливо, це не те, що собі уявляє людина, коли чує про пластовий осередок в Австрії, проте мій новий пластовий та життєвий шлях загалом почався саме із землі Кобзарєвої слави.

Я тоді ще був юнаком, братчиком рою «Дружба». Зі своїми новаками відправився на їхній перший табір і на свій теж — в якості братчика. Коли одного ранку на таборі після збірки новацька Кадра Виховників дізналась, що я, можливо, поїду на навчання до Відня, я отримав таке собі пластоє благословення: «Та не переживай, там же є діяспора, пластуни мають бути, будеш там пластовати». Так і сталося. Із цим запалом я приїхав до Відня, проте в той момент зустрічав людей, тільки дотичних до пластового руху, а осередку тут ще не було. Тому був дуже щасливий, коли дізнався, що саме у Відні зароджується група шалено зацікавлених, пристрасних, справді духом та душею пластових людей! І я, вдягнувши за звичкою свою юнацьку сорочку та затягнувши синьо-біло-зелену хустину 93-го куреня Первозваних, вирушив на пластову збірку за кордоном — перші установчі збори. Здавалось, не так вже й давно, але це був 2015 рік! Перша пластова акція почалася на площі біля церкви святої Варвари під час українського ярмарку, де завдяки отцям Тарасу й Олегу нам вдалося провести презентацію організації в усіх пластових традиціях. Було надзвичайно приємно споглядати, як діти цікавляться мандрями, спостерігати за їхнім натхненням!

Хто б міг подумати, що ті діти вже скоро теж почнуть свій пластовий шлях, і надалі ми разом проведемо багато незабутніх мандрівок, таборів та акцій! Впевнений, що ці п'ять років пригод закарбуються надовго в моїй пам'яті. Дякую усім, хто проніс цю іскру зі мною, запалюючи ще більше багать на шляху до нових звершень!

ст. пл. *Данило Максимчук,*
заступник голови КПП Австрії

«ЯК ГАРТУВАЛАСЯ ДЕРЖАВНІСТЬ»

ПРО «НАРИС ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ І ПЕРШИХ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ У БОЯРЦІ-БУДАЇВЦІ ТА ОКОЛИЦЯХ КИЄВА»
АНДРІЯ КОВАЛЬОВА

Юрій Леськів

«Книга Андрія Ковальова "Як гартувалася державність" — це унікальне дослідження в царині української локальної історії. Автор вицентровує розбиває брехливий пропагандистський більшовицький міф про так звану "корчагінську вузькоколіяку" в Боярці. Міф, у який змусили повірити мільйони мешканців колишнього Радянського Союзу та країн соціалістичного табору. Натомість розкриває справжню, досі невідому історію Визвольних змагань 1917—1920-х років в околицях Києва».



«Для написання книги автор використав унікальні і нещодавно розсекречені документи з багатьох українських архівів, зокрема архівів Служби безпеки України та Служби зовнішньої розвідки України. У фокусі дослідження Андрія Ковальова історія його рідного міста — Боярки на Київщині. Через історію міста автор розповідає про бойові дії Армії Української Народної Республіки та Української Галицької Армії проти російських окупантів на Київщині. Також розкриває і перебіг Антигетьманського повстання, полем бою якого стали околиці Києва. Андрій Ковальов описує унікальні подробиці героїчної боротьби українських повстанців та підпільників на Київщині. Поруч із цим розповідає про феномен українського церковно-визвольного руху.

Зі сторінок цієї книги читач відкриє для себе маловідому історію про заснування театру Леся Курбаса, таємницю родинної історії сотника Армії УНР Івана Андруха та досі невідомі подробиці останніх днів життя видатного українського поета та громадського діяча Володимира Самійленка.

Ця книга — підсумок багаторічних архівних та польових пошуків. Це майже 600 сторінок приголомшливих подробиць з маловідомих сторінок локальної історії України та близько 1000 унікальних ілюстрацій», — про це йдеться в анотації, поміщеній наприкінці науково-популярного видання, що побачило світ 2020 року у київському «Видавництві Марка Мельника».

Книга вражає. Автор не пошкодував років праці, знань та вмінь, а головне — бажання, щоб створити якісний, феноменальний інтелектуальний продукт, дуже вчасний і корисний для покоління теперішнього і нащадків. Якби старший пластун скоб Андрій Ковальов з куреня «Орден Залізної Остроги» більше нічого не написав (а так воно не буде, бо присутнє відчуття, що автор лише почав свою діяльність на творчій видавничій ниві), то фоліантом «Як гартувалася державність» він вже виконав своє велике призначення відкривача правди для українського суспільства. Хоч в анотації і вжито двічі словосполучення «локальна історія», все ж таки це видання — широко відчинені двері до маловідомих чи й зовсім невідомих сторінок історії Перших визвольних змагань. Цінна інформація, опрацьована джерельна база, доречно і вдало підібраний багатий фотоілюстративний матеріал, — все це спонукає до знайомства з виданням на одному диханні. На тлі «локальної» тематики автор заклав справжній моноліт у фундамент відновлення правдивої історії періоду, про який ми, як виявляється, таки далеко не все знаємо.

Гортаючи сторінки книги, ніби опиняєшся у вирі подій 1917-го, 1918-го, 1919-го чи 1920-х років. Перед очима — українське національне відродження на Київщині, події першої і другої більшовицько-української воєн, історія становлення Київських Січових стрільців, досі широко не знане про український повстансько-партизанський рух опору на Київщині у 1920-х роках та багато іншого.

Приємно і навіть зворушливо, що саме Андрій Ковальов — автор цього ґрунтового історичного дослідження. Адже Пласт в Україні дозрів до рівня,

коли вихованці нашої організації з теренів Центральної України виконують важливу, глибоко патріотичну місію відновлення історичної справедливості.

Між іншим, так званий пластовий слід у згаданому часовому відтинку на Київщині проглядається добре, і це теж заслуга та скрупульозність автора у підході до висвітлення сторінок становлення нашої державності. Наприклад, коли йдеться про бойові дії 1917—1920 рр. в околицях Києва, зустрічаємо чимало прізвищ пластунів у складі УГА. Багато було й таких, які воювали у складі Армії УНР.

Наприкінці книги один з розділів присвячено старшині Армії УНР сотнику Іванові Андруху — членові Пласту, уродженцю Перемиського краю (не Перемишлянщини, як пише автор, і це вказує, що ніхто з галичан не читав до виходу у світ розділ про І. Андруха). Тут же поміщено фото членів Стрілецької ради у Празі (липень 1920 р.). Поруч з полк. Євгеном Коновальцем бачимо його найближче оточення: Івана Андруха, Василя Кучабського, Івана Чмолу, Михайла Матчака та Ярослава Чижика (всі пластуни).

У завершальному розділі «Роки 1920-ті», в якому описано вже згаданий повстанський рух, теж зустрічаємо пластунів. Однак чи не найбільше відкриття — описана оборона фастівської залізниці в лютому 1919 року, якою командував полк. Іван Чмола.

Після знайомства з книгою не міг не порозмовляти з автором про те, як народилася ідея її створення, які події передували цьому, що залишилося, як кажуть, за даштунками та яким він бачить продовження своєї роботи.

Ось що розповів Андрій Ковальов.

— ” —

«НАКОПИЧЕННЯ МАТЕРІАЛУ ТРИВАЛО ПРОТЯГОМ 10 РОКІВ. ЗДОБУВАТИ ЙОГО МЕНЕ НАВЧИВ ПЛАСТ. САМЕ ТУТ Я БІЛЬШЕ ДОВІДАВСЯ ПРО КРАЄЗНАВЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ, І ЦЕ БУВ МІЙ ПЛАСТОВИЙ ІСПИТ: ДІЗНАТИСЯ БІЛЬШЕ ПРО БОЯРКУ.»

Спілкувався з людьми. У нас мешкала літня жінка пані Катерина — бабуся мого виховника. Їй було на той час 98 років, вона була свідком української революції. Від неї почув прізвища Симона Петлюри, Євгена Коновальця... У нас все було настільки перекручене! Навіть не вірилося, що так колись могло бути. По тих розповідях протягом понад десятків років здійснював пошуки. Працював від 2004 року. Згодом краєзнавець з Боярки Сергій Лисенко краще навчив мене користуватися архівами. Таким чином, книга на 90 відсотків базована на архівних матеріалах. Частина з них — цінні та унікальні, адже потрапили в Україну після Другої світової війни: радянські спецслужби звозили їх з усієї Європи. Ці документи віднайшов у теперішньому Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, багато цінного вишукав по інших архівах. Зокрема, знайшов спогад, ніде досі не публікований, написаний пластуном, який воював в УГА.

Його автор — чотар 3-го куреня 5-ї Сокальської бригади Іван Лапчук, вчений-агроном, інженер, фахівець у галузі меліорації, активний пластун. Під час Другої світової війни у Львові він написав спогади про свою участь у Визвольних змаганнях, де, зокрема, згадує і бій за звільнення Боярки. Іван Лапчук переслав свій рукопис до Музею Визвольної боротьби України у Празі, який діяв від 1925 року. Після ліквідації цього музею в 1948 році комуністичною владою Чехословаччини частина матеріалів разом зі спогадами Лапчука потрапила до Центрального архіву Жовтневої революції в Києві (нині Центральный державний архів вищих органів влади та управління України). Ось така доля одного з документів.

Весь архів Визвольної боротьби у Празі був вивезений радянськими спецслужбами до Харкова, потім до Києва. Припускаю, що велика кількість матеріалів зберігається в Москві, але добре, що важливе для нас залишилося в Києві».

Запитав в автора про окремі розділи з книги, як от бій біля станції Мотовилівка. Ось що Андрій розповів: «Йдеться про листопад 1918-го. Описав цей бій системно. Довідався про загибель там пластунів. Вони поховані в Маріїнському парку у Києві, там досі нема жодного пам'ятного знаку. Із загиблими командирами Січових стрільців Федором Черником і Миколою Загаєвичем там поховано ще 19 учасників бою під Мотовилівкою. Моя мрія, щоб у Києві гідно пошанували цих героїв».

Пластуни, на жаль, не знають і про двох героїв, які загинули в повстанні у Лук'янівській в'язниці. Про отаманів, які підняли повстання 1923 року, відомості є, а про пластунів — недостатньо. Пам'ять про них теж треба гідно зберігати і шанувати цих героїв».

За сприяння в підготовці книги автор дякує багатьом друзям, приятелям, співробітникам. Під час нашої розмови він попросив сказати окреме «спасибі» зі сторінок «Пластового шляху» історикові, теперішньому голові КПП України Юрію Юзичу. Численні консультації і запропонований другом Юрієм ілюстративний матеріал відчутно вплинули на якість книги.

Дякує автор і майже трьом десяткам добровольців, які власними пожертвами долучилися до видання цієї книги.

У присвяті Андрій Ковальов написав: «Моєму дідуся Андрієві Андрійовичу Кривченку та бабусі Галіні Михайлівні Беззуб (Кривченко), які прожили в місті Боярці на Київщині понад 50 років і виховали мене українцем, присвячую цю книгу».

— ” —

**ВИДАННЯ ЗДІЙСНЕНО В РАМКАХ
ВШАНУВАННЯ 100-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ
РЕВОЛЮЦІЇ 1917—1920-Х РОКІВ ТА 100-ЛІТТЯ
ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ, В ПАМ'ЯТЬ ПРО
БОРЦІВ ЗА ВОЛЮ РІДНОГО КРАЮ.**



▲ Ст. пл. ском Андрій Ковальов, ОЗО, — комендант урочистого відкриття та освячення меморіального барельєфу на честь співзасновника Пласту полк. Івана Чмоли. Боярка, 30 листопада 2019 р. Фото Віталія Падалки

Про автора.

Андрій Ковальов — журналіст, політолог, історик, кандидат політичних наук. Народжений 23 жовтня 1990 року в Києві. З дитинства живе в м. Боярка на Київщині.

Працював телевізійним кореспондентом служби новин «5 каналу», заступником голови Інформаційного управління (Пресцентру) Київської патріархії Української православної Церкви Київського патріархату, пресекретарем Голови Верховної Ради України. Член Пласту, Національної спілки журналістів України, Національної спілки краєзнавців України, Київського військово-історичного клубу «Повстанець», який займається військово-історичною реконструкцією Армії УНР. Член правління Благодійного фонду «Героїка», що опікується пошуком та впорядкуванням українських військових поховань, встановленням пам'ятників та пам'ятних знаків на честь діячів та подій українського визвольного руху. Лавреат Літературно-мистецької премії ім. Володимира Самійленка.



конференція
українських пластових організацій

Австралія – Аргентина – Великобританія – ЗСА – Канада – Німеччина – Польща – Україна

ПЛАСТ ПРОТИ ВОРОЖНЕЧІ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ

У числі 3/2020 «Пластового шляху» з'явилася стаття про курені УСП і УПС «Вовча Ліга» (с. 21—23), яка описувала історію та активність куреня, а також його символіку. Поряд були розміщені відзнаки таборів та вишколів, організованих куренем. Одна відзнака — вишколу Контрі, на якій зображена стріла з літерою N, — викликала стурбовану реакцію пластової діячів через подібність до нацистського символу «Wolfsangel», який заборонений у деяких країнах, де діє Пласт.

На підставі цих реакцій Головна Пластова Булава скликала міжкrajову комісію під проводом пл. сен. кер. Андрія Геніка-Березовського, V, діловода спеціальних доручень при ГПБ, щоб розглянути справу відзнаки та ширше питання проявів ненависті в Пласті. До комісії також включено курінного 47 куреня УПС «Вовча Ліга», пл. сен. праці Євгена Трояна, який запевнив комісію, що схожості між відзнакою вишколу і нацистською символікою зовсім випадкові і ненависті, додавши у формальній заяві: «Курінь "Вовча Ліга" не пропагує ніякої нацистської ідеології, не використовує жодної символіки і засуджує їхнє використання... засуджуємо нацистську ідеологію, вважаємо її використання ганебним та неприпустимим».

Курінь також змінив макет відзнаки так, щоб уникнути двозначності її прочитання. Євген Троян далі входить до складу комісії, яка в міжчасі отримала додаткові звернення про інші випадки проявів ненависті, тому працює над об'явою та низкою ініціатив для забезпечення справедливого, інклюзивного, недискримінаційного середовища в Пласті для всіх членів, від яких очікується відповідна поведінка.

Андрій Генік-Березовський пояснив справу у контексті: «Сьогодні, в час, коли стрімко розвиваються цифрові технології, на жаль, дедалі частіше бачимо прояви нетерпимості, ненависті, ксенофобії, шовінізму, різного роду дискримінації, булінгу тощо. Вирази та символи ненависті і нетерпимості використовуються як відкрита та прихована мова залякування як в Інтернеті, так і в житті. Також у Пласті це, на жаль, відбувається не лише на онлайн-майданчиках, а й на сходинах, таборах, зустрічах тощо».

Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році, проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. В наш час антирасизм та захист громадянських свобод є дедалі важливішим принципом світового суспільства, а також тих суспільств, в яких діє Пласт.

Ненависть, фанатизм, расизм чи дискримінація можуть мати серйозні наслідки: вони не тільки шкодять безпосередньо людям, а й можуть завдати шкоди репутації організації і мати юридичні наслідки. У конституціях багатьох держав, у тому числі тих, в яких діє Пласт, гідність та права людини закріплені, а дискримінація та прояви ненависті є незаконними, так само як символи ненависті — особливо ті, що стосуються фашизму, нацизму, комунізму, репресій та расизму.

Тому, заявив пл. сен. дов. Мирон Спольський, ВБ, голова Головної Пластової Булави, Пласт також серйозно ставиться до цих тем, керується засадами та цінностями (взаємо)поваги і справедливості відповідно до Пластового Закону. «Понад 100 років український Пласт виховує у своїх лавах добрих громадян та майбутніх провідників у різних країнах світу. Людська гідність, повага один до одного, любов до ближнього — це ті цінності, які закладені у системі пластового виховання. Пласт засуджує будь-які неявні або явні вислови, дії та прояви ворожнечі, ненависті, нетолерантності, репресій, виключення, цькування або приниження людей на ґрунті релігійних і політичних поглядів, етнічного походження, раси, статі, сексуальної орієнтації, психічних, фізичних або будь-яких обмежень. Одночасно Пласт бере на себе відповідальність за те, щоб забезпечити справедливе, інклюзивне, недискримінаційне середовище для всіх дітей та дорослих, від яких вимагається однакова поведінка».

Головна Пластова Булава працює над проектом об'яви та пропозиціями ініціатив для досягнення та підтримки цих цілей, що виконуватимуться у співпраці з Крайовими Пластовими Старшинами та Координаційним центром Пластових Груп в Європі. Поміж цих рекомендацій: консультування з фахівцями у галузі інклюзії та антидискримінації; опитування та аналіз про інклюзію чи дискримінацію в Пласті; включення питань дискримінації та інклюзії до програми чергового Пластового Конгресу; вишколи для пластових виховників на теми дискримінації та інклюзії; доступ до допоміжних матеріалів та ресурсів з відповідних тем; створення постійного наглядового органу (омбудсмен) з пов'язаних питань; краща модерація пластових онлайн-каналів та платформ. Комісія представить свої рекомендації Головній Пластовій Булаві найближчим часом.

пл. сен. дов. Христина Санторе, ЛМ

З ЛЯРИСОЮ ЗВАРУН-МУЗИЧКОЮ —

ПРО ВІЙНУ І НАВЧАННЯ, ПЛАСТУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ І США
ТА ПОТРОЄННЯ ПЕРЕДПЛАТИ «ПЛАСТОВОГО ШЛЯХУ»

Із подругою Лярисою Ольгою Зварун-Музичкою познайомився влітку 2016 року, під час відвідин Клівленда. Вдруге зустрілися у день початку XXXIV Крайового Пластового З'їзду США — 22 жовтня того ж року. Тем для розмови чимало: і діяльність близького мені 1-го куреня УПС ім. О. і С. Тисовських, і ВСУМ під час війни, і повоєнне пластування на теренах Німеччини, а також розвиток Пласту у США.

Про все це пл. сен. дов. Ляриса Зварун-Музичка знає не з розповідей, а зі сторінок власного життя. Адже була у вирі подій, не спостерігала, а творила пластову історію. У нашій розмові ніби гортаємо сторінки цілої епохи, коли пластова ватра яскраво запалала за межами краю.

— Подруго Лярисо, Ви змалечку стреміли до навчання. Батьки прагнули дати Вам гарну освіту, але Ваш дитячий і юнацький вік припав на воєнне лихоліття. Як це — війна і шкільна наука?

— Походжу зі Збаража, зі свідомої української патріотичної родини. Тато Іван Зварун був адвокатом і колишнім Січовим стрільцем, а мати Стефанія Шуран — учителька. Народжена я 15 травня 1931-го року. Від 1942 року жила в Тернополі. Там вступила до першої класи гімназії, а одночасно і до Пласту — ВСУМу. Це вже був 1943 рік. В той час чимало знала про Пласт, бо до нас приїздив професор Леонід Бачинський і багато розповідав про організацію.

У 1944 році, коли відбувався швидкий наступ большевиків, татко поїхав до Сянока шукати якоїсь хати, бо знав, що надходить зі сходу загроза і треба рятувати сім'ю. Ми залишилися самі. Так сталося, що останнім потягом з Тернополя ми з мамою і з однолітнім братиком Андрійком виїхали до Лиська, де пережили прихід російських і польських партизанів. Польські партизани в Лиську у церкві, при престолі, застрелили нашого українського священика. Це я пам'ятаю...

По якомусь часі вони відійшли. Ми стрінулися з татом. Він сказав, що в Криницькій є гімназія і що віддасть мене туди для продовження навчання. Там я закінчила другу класу і почала третю.

Тим часом знову надходять большевики. З великими труднощами татко приїхав до Криницької і забрав мене до Лиська. Ой, то була страшна дорога: знову стрічали червоних і польських партизанів. Але вдалося щасливо заїхати. Татко подався шукати фіру з кінями, щоб ми могли далі їхати на Захід. Не знайшов, але попросили німецьке військо, яке рухалося колоною, допомогти, і так переїхали з ними до Пряшева у Словаччині. Вони сказали нам влізти в порожні кухонні бачки і нас перевезли.

У словацькому Пряшеві ми коротко затрималися. Там наш єпископ Павло Гойдич дуже допомагав біженцям. Ми мешкали в школі, бо навчання не було. Це відбувалося влітку. Ходили до церкви як звичайно.

— ” —

ПОТІМ З ПРЯШЕВА ПОТЯГОМ ДЛЯ РОДИН ДИВІЗІЙНИКІВ НАМ ВДАЛОСЯ ПРИЇХАТИ НА МАДЯРЩИНУ. ТАМ РОСІЙСЬКІ ЛІТАКИ ДУЖЕ ЗБОМБИЛИ НАШ ПОТЯГ, АЛЕ, НА ЩАСТЯ, МИ ВРЯТУВАЛИСЯ.

Тим потягом ми заїхали до переходового табору Штрасгоф біля Відня, відтак дісталися Любека (Lübeck — нім.), північна Німеччина.

Там я коротенько ходила до німецької школи, а тоді прийшов травень 1945 року. Після капітуляції ми опинилися в таборі для біженців (англійська зона). А наприкінці 1945 року у таборі Гайденав біля Гамбурга була відкрита Українська гуманістична гімназія ім. Тараса Шевченка, і туди я переїхала. Там я пішла до п'ятої класи гімназії. Вступила до церковного хору, почала здобувати музичний фах. Стала там членкою юнацтва, а також мала свій гурток юначок «Скала» і була сестричкою новацького рою «Ластівки», з якими ходила у мандрівки, вчилася співати, розповідала їм про Пласт. Це був наш найкращий вік, без журби, але, одночасно, дуже пізнавальний.

Пригадую, як в гімназії ми влаштували чудовий концерт на вшанування Тараса Шевченка. Залишилися гарні враження.

Пл. сен. Ляриса Зварун-Музичка, Тис., під час XXXIV Крайового пластового з'їзду США. Клівленд, Огайо, 22 жовтня 2016 р. Фото Юрія Леськова



^ Хорунжа куреня УПС ч. 1 ім. О. і С. Тисовських пл. сен. Ірина Горнич, Тис., зі станиці Гамільтон (Канада) і хорунжий куреня УПЮ ч. 61 ім. д-ра О. Тисовського пл. розв. Богдан Хмелівський зі станиці Самбір (Львівщина, Україна) після урочистого відкриття ЮМПЗ з нагоди 90-ліття Пласту. Свірж, Україна. 18 серпня 2002 р. Фото Юрія Леськова

У 1946 році на Святі весни в Гайденав разом з Орестом Помірко (тепер Фединяк) зложила Пластову Присягу. Там ми всі співали «Витай, весно, витай поміж нами...», а я акомпанувала на гітарі. Налезала до 82-го куреня УПЮ ім. княгині Ольги, була гуртковою і виховницею новачок. Одночасно продовжувала навчання в гімназії, і 14 квітня 1949 року здала матуру. У 1949-му я вступила до Уладу Старших Пластунок.

По матурі поїхала до табору юначок імені Ольги Басараб (тривав чотири тижні), де була виховницею, відтак два завершальні тижні — коменданткою. За взірцеве ведення отримала відзначення. Опісля закінчила курси англійської мови та педагогічні, з правом навчати у початкових школах.

— З Європи Ви помандрували до США?

— Так. 7 квітня 1950 року вся наша родина переїхала до Америки. Ми отримали запрошення від хрещеного тата мого брата. На початку прибули до Дебюка в штаті Айова (Dubuque, Iowa), де я у коледжі Кларк (Clarke College) закінчила один семестр фармації.

30 вересня 1950 року була на першому З'їзді Уладу Старших Пластунок у Канаді, а в жовтні — на відкритті першого пластового дому в Дітроїті.

До речі, про те, як ми обрали наступне місце у США для проживання. Дорогою з Канади я відвідала Клівленд, і коли побачила, що там є наші церкви, маса українського народу, школи, все є, приїхавши до Дебюка, розповіла про це вдома, і ми вирішили таки переїхати до Клівленда. Це сталося 2 вересня 1951 року.

Там я була членкою пластової станиці, гуртковою старших пластунок, виховницею новачок, 8 років гніздовою гнізда новачок «Працьовиті Звірятка», а

влітку на «Новому Соколі» біля Бафало — сестричкою в таборі новачок.

— Який фах Ви обрали?

— В Клівленді закінчила Американський інститут банківництва і працювала 7 років у головному банку — National City Bank. Вечорами теж вчилася. Закінчила курси ляборантів і медичних асистентів.

— Музики та громадську активність, окрім пластової, мабуть, і в Америці не полишали?

— В Клівленді я належала до місцевого хору та до студентського товариства ім. Адама Коцка, де була скарбником і взяла участь у Першому Конгресі українських студентів Америки в Нью-Йорку при Колумбійському університеті (Columbia University). Від 1958 р. є також членкою Союзу Українок Америки.

— По-особливому близькою темою для мене є курінь Тисовських. Свого часу, будучи зв'язковим куреня УПЮ ім. д-ра О. Тисовського, разом із бл. пам. Христею Ковч та іншими членами 1-го куреня УПС ми успішно збудували міжкурінну співпрацю. Членкою цього куреня Ви стали у Клівленді?



— САМЕ ТАК. НАЛЕЖУ ДО 1-ГО КУРЕНЯ УПС ІМ. ОЛЕКСАНДРА І СТЕПАНА ТИСОВСЬКИХ, ДО ЯКОГО МЕНЕ ЗАПРОСИВ СІРИЙ ЛЕВ.

У курені 25 років була скарбником і зв'язковою між усіма курінними стежами. Адже ми мали багато стеж в різних місцях, навіть в Австралії.

НАШ КУРІННИЙ КЛИЧ Є «ВІРНІ ДО СМЕРТІ!»

— І цей клич вишито золотими літерами на стрічці, яку «Тисовці» подарували для прапора 61-го юнацького куреня в Україні. Його освятив 14 квітня 2002 року у Львові Блаженніший Любомир Гузар. А прапор Вашого куреня освячено в травні 1968-го?

— Ця урочистість відбулася на пластовій оселі «Писаний Камінь» в неділю, 26 травня 1968 року. Дуже пам'ятний день. Нашим курінним і головою Ділового комітету тоді був проф. Леонід Бачинський, а я в той час виконувала діловодство скарбника куреня і комітету.

— Про «Писаний Камінь». Чи не ця пластова оселя залишила для Вас найяскравіші спомини таборування на теренах США?

— Це чудова місцевість для пластового таборування. Там я часто бувала зі своїми пластунками на таборах. Ми були дуже задоволені. Я там була також сестричкою якийсь час.

— Знаю, що тривалий час Ви мешкали у Кентоні.

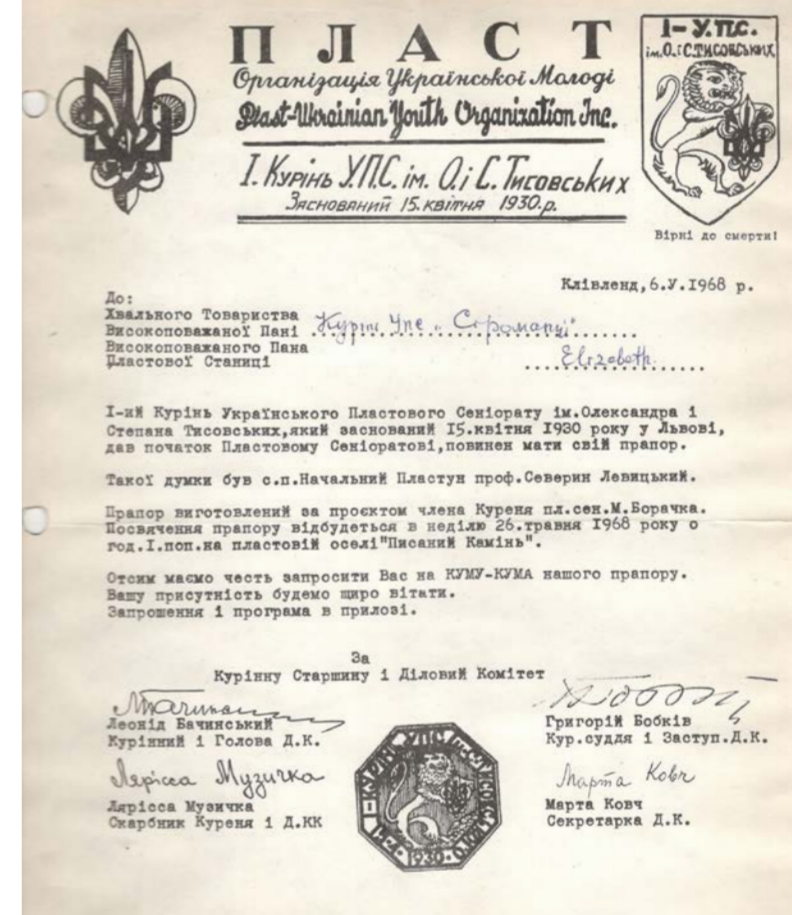
— У травні 1958 року вийшла заміж за лікаря Ярослава Музичку, і ми переїхали до Кентона (Canton, Ohio). У його приватній лікарській канцелярії працювали разом до 1991 р.

В Кентоні я теж не полишала пластової діяльності. Влітку 1958-го перебрала там працю з дівочими виховними частинами. Була виховницею новачок (роїв «Серенки» і «Зайчики») та юначок. Сходили відбувалися щотижня. Добре виховувала дівчаток. Понині мені пишуть деякі з них і пригадують наше пластування. Зворушена, коли читаю: «Сестричко, дякуємо!»

У Кентоні запровадила пластову бібліотеку, яка поступово збільшувалася і нараховувала 250 українських книжок. Усі ці книжки були пронумеровані, з печаткою пластової бібліотеки в Кентоні. Бібліотеку ведено за всіма вимогами і правилами. Вона стала джерелом пізнання скарбів української культури для молоді. Це були не лише дитячі оповідання, а й твори Тараса Шевченка, Лесі Українки та інших наших визначних авторів.

> Старша пластунка і виховниця Ляріса Музичка.
Світлина з приватного фотоархіву

> Запрошення для 29-го куреня УПС «Сіроманці» на освячення курінного прапора 1-го куреня УПС ім. О. і С. Тисовських яке у складі провodu підписала й скарбник куреня пл. сен. Ляріса Зварун-Музичка. Фото з «Сіроманської хроніки», том 4





^ Новачки вітають свою сестричку ст. пл. Лярису Зварун-Музичку з нагоди її уродин. Кентон, травень 1959 р.

Протягом 10 років я була головою Кентонської Пластової групи.

Під час інтернаціональних етнічних фестивалів протягом семи років очолювала Український фестивальний комітет та прикрашала кімнату в українському стилі.

Також в Кентоні з нагоди 1000-ліття Християнства в Україні підготувала велику українську виставку з концертом у публічній бібліотеці місцевого музею. Там промовляла проф. Христя Раковська. Протягом одного тижня дуже багато охочих знайомилися з цією виставкою, отже, пройшла з великим успіхом.

Будучи в Кентоні, у 1962 році одержала ступінь сеньйорки довір'я від КПС.

> Гніздова ст. пл. Ляриса Музичка (стоїть ліворуч) з новачками гнізда «Працьовиті Звірятка» перед пластовою домівкою у Клівленді. Початок 1950-х років

Світлина з приватного фотоархіву пл. сен. Ляриси Зварун-Музички, Тис.



— Вас відзначено такою кількістю різноманітних відзначень, що лише за цим переліком можна судити про рівень Вашої активності в Пласті. Дозволю собі згадати лиш про деякі: курінне відзначення Орден Невгасимої Ватри (1984), Грамота Признання (I-ше курінне відзначення, 1964), Срібна Пластова Сокира (II-ге курінне відзначення, 1964); від пластових проводів — Грамота Заслуги за взірцеве ведення Пластової групи в Кентоні (1963), Почесна грамота за довголітню працю в Пластовій станиці (1989), Пропам'ятна відзнака з нагоди святкування 50-річчя від КПС (за довголітню віддану працю в розбудові Пласту в ЗСА (1999), Грамота Подяки за віддану працю у розбудові оселі «Писаний Камінь» (2005), орден святого Юрія в сріблі (2004); від громади — Почесна грамота основника Пластового Дому в Клівленді (1958). Все ж, одне відзначення по-особливому привернуло увагу — Грамота Заслуги від КУПО за потроєння передплатників «Пластового шляху» (1995). Як Вам вдалося це зробити?

— ” —

— ТОДІ Я НЕ ВВАЖАЛА, ЩО ЗРОБИЛА ЩОСЬ ОСОБЛИВЕ. РОЗУМІЛА ВАЖЛИВІСТЬ ПІДТРИМКИ НАШОГО ДРУКОВАНОГО ВИДАННЯ І ПРОСТО РОЗМОВЛЯЛА ЗІ ВСІМА ПЛАСТУНАМИ, РОЗПОВІДАЛА ЇМ, В ЧОМУ СПРАВА, ЩО ЦЕ ДОБРЕ І ДУЖЕ ПОТРІБНЕ ВИДАННЯ. І КОЖЕН ПОСЛУХАВ МЕНЕ.

— Ви належите до давніх наших симпатиків. Отже, можете порівнювати чи оцінювати теперішній стан журналу.

— Завжди чекаю на свіже число «Пластового шляху». Дуже мені подобається, яким тепер виходить журнал. Приємно, бо бачу постійне покращення. Передплачую його і для свого брата, який мешкає в Техасі. Він також задоволений «Пластовим шляхом». Вітаю всю редакцію!

— Спасибі!

Занитував пл. сен. Юрій Леськів, СМ

У травні багатолітня приятелька «Пластового шляху» подруга Ляриса Зварун-Музичка зустріла славний ювілей. З цієї нагоди щиро здоровимо і засилаємо ювілярці найкращі побажання всіх добрих благ, бадьорого настрою, внутрішньої гармонії та спокою, сил та енергії, пошани від добрих і близьких людей, для яких протягом життя подруга Ляриса зробила так багато гарних справ.

Редакція



МАРКІЯН ПАСЛАВСЬКИЙ: ІСТОРІЯ ПРО ВИБІР БУТИ УКРАЇНЦЕМ

НАЗАР РОЗЛУЦЬКИЙ

— ” —

МАРКО БАГАТО РОКІВ МЕШКАВ В УКРАЇНІ, А КОЛИ ПОЧАЛАСЯ ВІЙНА З РОСІЄЮ, ВСТУПИВ У ДОБРОВОЛЬЧИЙ БАТАЛЬЙОН, КІЛЬКА МІСЯЦІВ ВОЮВАВ НА ДОНБАСІ І ЗАГИНУВ У БОЮ ЗА ІЛОВАЙСЬК. ЙОГО ІСТОРІЯ – ЦЕ ІСТОРІЯ ПРО ВИБІР: ВИБІР БУТИ УКРАЇНЦЕМ.

Ось десять фактів про Марка Паславського, відомих і не дуже.

Марко був третім з чотирьох дітей у родині Осипа та Ориси Паславських. Народився він у Нью-Йорку, в престижному Мангеттені, але невдовзі його родина переїхала у сусіднє місто Ньюарк, де й минули дитинство і юність Марка. Українські журналісти часто плутають ці міста і пишуть, що Марко зростав у Нью-Йорку. Також Марка називають племінником одного з провідників ОУН Миколи Лебеда. Насправді його тітка по материній лінії була заміжньою за Лебедем, але не Миколою, а Михайлом, і він був лише однофамільцем відомого оунівця.

Марко любив читати книги, однак переважно не художню літературу, а праці з історії, соціології, економіки, військової справи. Проте мав і вподобання в художньому слові, зокрема полюбляв творчість українських класиків Тараса Шевченка та Івана Франка. А з-поміж улюблених американських книг були Айн Ренд «Атлант розправив плечі» та Джона Ірвінга «Молитва за Овена Міні».

< *Маркіян Паславський — боєць добробату «Донбас». Курахово, Донецьчина, серпень 2014 р. Світлина Маркіяна Лисейка*

В Ньюарку, де виростав Марко, українська діаспора була дуже численною, її життя вирізнялося неабиякою активністю. Тут діяла українська парохіяльна школа св. Івана Хрестителя, станиця Пласту, найбільше у Новому Світі спортивне товариство українців «Чорноморська Січ». Ці інституції, поряд з родиною, зробили вирішальний внесок у формуванні української ідентичності Марка Паславського.

Американська військова академія Вест Пойнт, яку закінчив Марко, є одним з найпрестижніших закладів у США. Щороку туди подає документи біля 15 000 вступників, з яких проходять 1400-1500 осіб, проте близько третини з них не завершують навчального циклу.

Щоб вступити у Вест Пойнт, потрібно на найвищій бали здати Національний тест, скласти екзамен з фізичної підготовки, мати видатні успіхи у якомусь із видів спорту і провідницький та організаційний досвід. Та навіть цього недостатньо: потрібно ще мати рекомендацію від котрогось із членів Конгресу США. Маркові надав рекомендацію довголітній сенатор від штату Нью-Джерсі Пітер Воллес Родіно, знаменитий тим, що курував процес імпичменту президента Ніксона, в результаті якого той таки подав у відставку.

Після випуску з Вест Пойнту Марко п'ять років служив в армії США і завершив службу у званні капітана (не майора, як це написано в більшості українських інформаційних ресурсів). Два роки, зокрема, він відслужив у Туреччині, де відповідав за коди, що приводили в дію ядерні боєголовки на випадок масштабної війни між США та СРСР. Інформація щодо його служби в 75-му полку рейнджерів, така популярна в українських джерелах, теж не відповідає дійсності.

Після завершення служби в армії Марко закінчив магістерську програму в університеті в Монмауті, Нью-Джерсі (Monmouth university) і працював для відомої у свій час компанії «Bear Stearns», а в 1992 році вперше приїхав в Україну.

Родичі розповідають, що Марко не відразу мав намір залишитися. Він просто був молодим спеціалістом, який добре знав українську мову, хотів поглянути на країну, де народилися його батьки, а також шукав можливостей себе застосувати. Саме в Україні він зробив собі кар'єру, репутацію і капітал. Його тутешні друзі розповідають, що деякі з українських політиків вважали Марка заледве чи не головним резидентом ЦРУ, таким собі «смотрящим» за Україною від США, і готові були заносити у конвертах значні суми, щоб Марко «посприяв» їхньому призначенню на бажану посаду.

> *Книга писаря гуртка «Кобри», до якого належав Маркіян Паславський. Зберігається у київському Музеї української діаспори*



△ *Маркіян у дитсадку парохіяльної школи св. Івана Хрестителя в Ньюарку*



Марко брав активну участь у Помаранчевій революції та в Революції Гідності. Причому не лише в мирних протестах, а й у зіткненнях із силовиками. Так, 20 лютого 2014 він був одним із тих, хто йшов на штурм по вулиці Інститутській. Тоді загинуло кілька десятків людей.

Рішення піти в добровольчий батальйон у Марка з'явилося практично відразу, коли ті почали формуватися. У квітні 2014 він подав заявку на українське громадянство, невдовзі його отримав і вже у травні вступив до лав батальйону «Донбас». При вступі взяв собі позивний «Франко» — на честь письменника. Побратими розповідають, що спочатку він хотів бути «Тарасом» — на честь Шевченка, але в батальйоні вже був один «Тарас», тож довелося міняти позивний.

Говорячи про «Франка», побратими згадують його незмінну «американську» посмішку, його соковиту українсько-американську лайку в напружені моменти і його готовність повсякчас прийти на допомогу. «У нього був невеличкий привілей: під час бою він сам собі обирав позицію, і зазвичай це була найнебезпечніша ділянка», — згадував його побратим Вадим Гайдін. А ще бійці полюбляють розповідати про те, як лякали «Франком» донбаських сепарів — ті страшенно боялися американців і бандерівців, а Марко був і одним, і іншим (до речі, патроном пластового куреня, до якого він належав у роки своєї молодості, був саме Степан Бандера).

Одна з найбільш тиражованих неправдивих історій у життєписі Марка Паславського — це історія про його загибель. У нас чомусь люблять писати про те, що його буцімто вбили свої ж, «трьома кулями в спину». Мовляв, Марко був співвласником агрофірми, яку хтось вирішив відібрати, а самого Марка прибрати, і з цією метою заслав до нього вбивць, просто на передову, в палаючий Іловайськ. Ця голлівудська історія час від часу доповнюється новими «подробностями».

Натомість очевидці й учасники подій, зокрема того самого бою, розповідають, що Марко загинув від осколків гранати, яка розірвалась над ним, коли він, разом зі своїм відділенням, прикривав відступ бійців, що пробивалися із зайнятої російсько-терористичними військами частини Іловайська. Що правда, після загибелі Марка його фірма таки потрапила в руки рейдерів, але це вже зовсім інша історія.

> *Маркіян Паславський — випускник американської військової академії Вест Пойнт*

> *Під час військової служби у 75-му полку рейнджерів Збройних сил США. Світлина з фотоархіву пл. сен. Юрія Юзича, ОЗО*

> *Маркіян Паславський на вул. Інститутській в Києві захищає Майдан. 20 лютого 2014 р. Фото Олександра Кузьміна*



Дізнавайтеся правду і звільняйте свою свідомість від вигадок. Бо Марко Паславський, який чесно жив і чесно загинув, вартий того, аби про нього також писали і згадували чесно.

За матеріалами «Закордонної Газети»





ЛІДА ПАЛІЙ

МИСТЕЦЬ ПЕНЗЛЯ, ПЕРА І ДІЇ —
БО Ж ВОНА ІЗ КУРЕНЯ «ПЕРШИХ СТЕЖ»

пл. сен. кер. ЛАРИСА ЗАЛЕСЬКА ОНИШКЕВИЧ, ПС

Ліда Христина Палій народилася у Стрию 11 квітня 1926 року. Незабаром родина переїхала до Львова. Там 1944 року вона здобула середню освіту. Друга світова війна закинула родину в Німеччину, де Ліда розпочала студії архітектури. Потім Палії переїхали в Канаду, де Ліда студіювала мистецтво (закінчила 1953), а з часом повернулася в університет на студії антропології. Довгі роки вона працювала у великій фірмі як графік.

Лідине пластування почалося ще в Україні, у таборі на Остодорі, що його організував підпільний Пласт під видом Комісії виховних осель і мандрівок молоді, а розцвіло аж у повоєнній Німеччині.

Там вона стала співорганізаторкою куреня УСП-ок «Перші Стежі». Вже на Північноамериканському континенті вона видавала прекрасний курінний журнал із цікавими власними ілюстраціями. Вона була однією з провідних пластунок в Торонті (зокрема у 1948—1960-х роках), була коменданткою таборів, крайовою референткою УСП-ок, кошовою і зв'язковою 10-го куреня юначок.

А в станиці вона вічно виготовляла різні афіші, реклами, відзначки, проекти пластових прапорів, конверт, марок, печаток (зокрема пам'яткова з нагоди 320-ліття від дня народження гетьмана Івана Мазепи).

З часом її громадська і творча діяльність перейшли на інше поле, пов'язане з літературною творчістю. Вона стала членкинею Об'єднання Українських Письменників (в діаспорі), а у 1993—1998 роках його головою; 1993 року прийнята до Спільки письменників України; належала до Канадського ПЕН-Клубу (там була дуже активною, зокрема 1989 р. у справах ув'язнених українських письменників). Ліда Палій була також членом Канадської спілки письменників. Вона організувала участь письменників з України в канадському Міжнародному фестивалі авторів. Семеро українських письменників змогли відвідати Канаду і представити свої твори (перед тим кожному з них в Торонті переклали і видали по одній книжці, завдяки українському спонсорству). Ліда Палій також запропонувала СПУ прийняти виставку канадських авторів (англо- і франкомовних) у Києві 1995 р. і була причетна до її успіху.

ОКОМ ДИТИНИ, РУКОЮ МИСТЦЯ І СЛОВОМ ПОЕТА

МИСТЕЦТВО І ФОТОГРАФІЯ

Від 1950-х років усі в українському Торонті знали Ліду Палій з її мистецької графіки, ескізів, ілюстрацій і реклам. Її рисунки реалістичні — зі спрощеними, але делікатними і чистими лініями. Вони були немов ескізами до мистецьких картин, де акварелі й олійні фарби відкривали вже інший її світ. Картини були настроєві, щось там було недоговорене, часто екзотичне. Ці картини давали посмак інших культур і світів. Вона брала участь у різних мистецьких виставках. Незабаром подруга Ліда почала також займатися фотографією і від 1982 р. також виставляла свої роботи.

ВІД ЕСЕЇВ І ПРОЗИ ДО ПОЕЗІЇ

Рівночасно вже від 1960-х років подруга Ліда почала писати імпресіоністичні есеї, що були відгуками на її мандрівки майже по цілому світі. Такі поетизовані нариси появилися у її першій збірці «Мандрівки в часі і просторі» (1973). Авторка передає місцеву колоритність природи і людей, власне захоплення красою баченого і відчуття дивної ностальгії. Пізніше вона залюбки використовувала засіб струмка підсвідомості.



За селом у сухій траві шарудять ящірки та дзвенять цвіркуни. Пахне позолочена волами м'ята. Як мало йдуть воли!

Час стоїть...

Лапаті фігові дерева не кидають тіні. Вони своїми дзеркалами-листочками тільки помножують сонце. Крадені овочі м'ясисті, теплі й солодкі, не гасять спраги.

Жарко...

Друга збірка подруги Ліди, «Світла на воді» (1985), — виключно прозова. Проза проявляє уже виразно помітні пов'язання авторки з минулим і первісним світом, це намагання бачити елемент вічності у людях, природі, мистецтві і красі. Тут поетка пов'язує своє стале зацікавлення культурною антропологією. Око мисткині старається шукати щось гарне і незвичайне, зосереджується на ньому і навіть дозволяє авторові вести діалоги з казковими постатями. Вона немов сповідається, що «ніде, однак, не знайшла того, чого очікувала». І остаточно підсумовує, що «тепер уже знаю, що я приречена все життя шукати світел у далеких гаванях». Дещо пізніше (2011 р.) авторка себе аналізує: «Живучи на чужині, любила мандрувати по різних закутках світу. Я, мабуть, тоді підсвідомо шукала свою втрачену батьківщину».

Збірка поезій «Дивовижні птиці» (1989) — мініатюрна, але тут уже жанр поезії, і, відкрито і типово, домінують зорова образність. Цікаве творення синестезії, вмільсть ефективно висловитися цим засобом. Рівночасно помітна динамічність образів і визнання двочасовості, які, може, й переманили Ліду Палій від двовимірного вислову на картинах до більших вимірів у літературі. Тут знаходимо такі ніжні персоналізації:

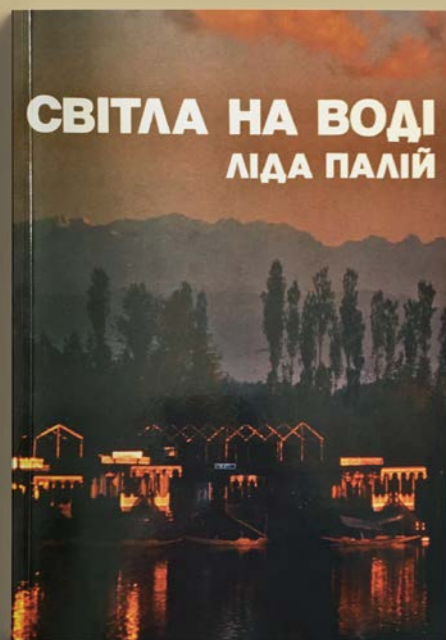
*Місяць сковзнувся в кімнату
І мирно поклав голову
на нашу подушку.*

У цій збірці лірична героїня переходить в інший вимір часу та майже в іншу реальність. Тут героїня вже не так грайлива, як дозріла, коли вона, самоспостерігаючи себе, підсумовує, що бачить оком:

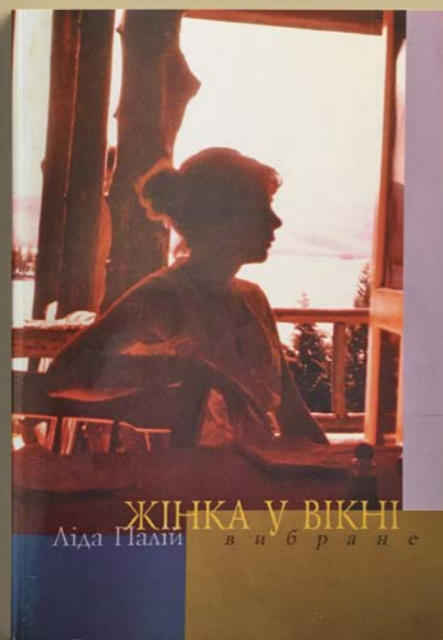
*Тепер
Окружена дзеркалами на білих стінах,
Бачу тільки себе.*

✓ Перша збірка «Мандрівки в часі і просторі». Торонто: ОПДЛ, 1973. 50 стор.





^ Збірка «Світла на воді».
Торонто: ОПДЛ, 1985. 144 стор.



^ Збірка «Жінка у вікні». Вибране.
Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. 88 стор.



^ Збірка «Дні смутку».
Київ: Ярославів Вал, 2012. 64 стор.



^ «СОН-КРАЇНА».
Торонто-Київ: ОПДЛ і СПУ, 1998. 68 стор.

Чергова збірка, «Сон-країна» (1994) — це також виключно поезії, які немов творять різні реальності:



*Мов єгиптянка, що йде по воду,
Несу на голові
Порожній глек осінніх днів.*

Похорони осіннього листя

*Не тужи за осіннім листям.
Сніг поховав його гідно
у високих курганах.
Вітер познімав білі шапки у смерек,
а ті шанобливо похилились
над мертвим літом.*

У 2001 р. вийшла друком збірка поезій «Жінка у вікні»; тут вміщено нові твори, а також вибрані поезії на різні теми з попередніх збірок. Ця книжка вийшла в перекладі англійською мовою: «Woman in the Window» (2002). В англійському перекладі віршів трьох канадсько-українських письменниць «Land of Silent Sundays» [«Країна мовчазних неділь», 1985] є добірка віршів Л. Палій. 2012 року вийшла друком ще одна збірка поезій, «Дні Смутку». Крім згаданих Ліда Палій має ще такі книжки: «Без Вітчизни» (есеїстика, 1997); збірки споминів «Дитинство, заметене часом» (2006), «Сторонами йшла гроза» (2008). Її поезії перекладені такими мовами: англійська, португальська, хорватська, казахська, російська і німецька. Сама вона також переклала поезії з кількох мов.

Всі її поезії виразно вказують на оригінальність вислову її словесних картин. Саме вони передають забарвлення її мистецького бачення світу з легкістю й унікальністю поетичного вислову, немов виразно ставлять печатку на її творах: «це написала Ліда Палій».

З НЕДАВНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ЛІДИ ПАЛІЙ

ТОДИ, КОЛИ ЗАХОДИТЬ СОНЦЕ

*ДІМ
Ніччю
Чую, як за стіною порається мама.
Турбуюся,
бо їй час іти додому.
Куди додому?
Прокидаюся.
Я знову сама.*

СОН

*Сон це широка ріка.
Легко вступаю в воду.
І сниться мені
Моє місто і кав'ярня на розі
І стає радісно...
За вікном закричала сойка.
Мій сон потонув в ріці.*

ДУМКИ

*Зближається північ.
Боюся.
Думки і слова відлітають від мене.
За ними лине і частина мене.
Стаю менша,
Стаю худша.
Невдовзі стану зовсім непомітна. (2016)*

НАГОРОДИ

Як приємно має бути творчій людині, коли її зусилля і праця є визнані. Подрузі Ліді таки пощастило, що її творчість стала добре відома і визнана критиками й признана такими нагородами:

- 1995 Премія ім. Павла Тичини за поетичні твори (нагорода від Співки письменників України)
- 2000 Міжнародна Літературна премія «Тріумф» ім. М. Гоголя від Чернігівського інтелектуального центру
- 2001 Канадська Шевченківська нагорода в галузі культури і мистецтва і поширення української культури
- 2002 медаль від королеви Єлисавети II (з нагоди 50-ліття її перебування на троні) за осяги Ліді Палій в українській і канадській культурі
- 2006 Нагорода Грамотою Української Співки Образотворчих Мистців Канади
- 2013 Громадська Мистецька премія «Глодоський скарб» (Україна)
- 2015 Нагорода за Досягнення Сеніорів від Онтарійського уряду: за громадську працю як голови «Слова» і за співпрацю з Міжнародним Фестивалем Письменників.

Деякі біографічні деталі використані із недрукованої праці д-р Таїсії Ківшар про Ліді Палій у серії «Біографічні та генеалогічні розвідки» (Торонто). В описі повніших творів Ліді Палій я користувалася також своїми давніми публікаціями, зокрема про «Дивовижні птуці» Ліді Палій (Сучасність, 11, 1989, 126—127).

РЕДАКЦІЯ ЩИРО ВІТАЄ ЛІДУ ПАЛІЙ З ЇЇ 95-ЛІТТЯМ, ЯКЕ ЮВІЛЯРКА ЗУСТРІЛА 11 КВІТНЯ!

✓ Ліді Палій. Торонто, 2019 р.





ОРЕСТ СУБТЕЛЬНИЙ —

ПЛАСТУН І ВИЗНАЧНИЙ ІСТОРИК

пл. сен. ОРЕСТ ДЖУЛИНСЬКИЙ, КВ

Орест Субтельний народився 17 травня 1941 року в місті Краків, Польща. Помер 24 липня 2016 року в Торонті, Канада.

Минає п'ять років від часу, коли ми попрощали друга Ореста на Вічну Вагру. З цієї нагоди ділюся кількома спогадами та пригадую дещо про його життєву мандрівку.

Орест Субтельний належав до тієї генерації українців, що змалечку зростали у патріотичній родині, яка прищепляла любов до рідного народу. Під час війни родина змушена була емігрувати з Галичини і, як багато інших українців, опинилася в Німеччині, у таборі переселенців.

Опісля переїхала до США й оселилася у Філадельфії. Як і багато дітей повоєнної еміграції, Орест вступив до відродженого Пласту, таборував на «Вовчий Тропі» (штат Нью-Йорк) як юнак і виховник, належав до пластового куреня «Ватага Бурлаків».

Юнаком він скористав з тієї вимушеної мандрівки, вивчив німецьку та інші європейські мови, а опісля англійську, і ще в середній школі зацікавився історією. Значний вплив на Ореста мали два професори історії. Спочатку, в Темпльському університеті у Філадельфії, це був проф. Іван Лисяк-Рудницький, знавець політичної думки і модерної української історії;

опісля, в 1970-х роках, у Гарвардському університеті, — професор української історії Омелян Прицак. У 1982 році Орест переселився до Канади, діставши посаду професора у відділі історії і політичних наук у Йоркському університеті в Торонті. Це тут він написав свою «Ukraine: a History», яка стала «однією з 100 найбільш впливових публікацій видавництва Торонтоного університету» (www.utpress.utoronto.ca).

Сьогодні, сподіваюся, нема багато українців, які про неї не чули. Крім того, книжка вже перекладена німецькою, російською, китайською, болгарською та словацькою мовами. Але в 1988 році не виглядало, що вона буде дуже поширена. Все ж маловідоме суспільне товариство Косбїлд в Торонті подарувало другові Оресту \$33,000 на видання. І саме в цьому товаристві я мав нагоду краще пізнати Ореста, коли він до нього вступив у 1996 році.

Пізніше доля зблизила мене з Орестом тісніше у Пласті. Ще під кінець 1990-х років Орест погодився підготувати чи редагувати історію Пласту. Вважав, що Пласт йому багато дав, тож хотів віддячитися, а одночасно також вважав, що Пласт і пластуни відіграли вагомий ролі у розвитку українського народу, тож хотів, щоб світ, зокрема англомовний, про це знав. Він розумів, що книжку з його ім'ям прочитає багато людей.

Окрім професури в Йоркському університеті в Торонті Орест провадив різного роду діяльність, яка забирала весь його час. Мабуть, емоційне пов'язання з Україною підштовхнуло його прислужитися до розбудови української держави ще й в інший спосіб. Протягом кількох років він працював у Дипломатичній академії України і часто перебував у Києві. Дозволю собі зачитувати: «Орест (Мирославович) Субтельний — історик, який пробудив інтерес до українського минулого мільйонів людей; дослідник, який провів новими історичними лабіринтами численних наступників; українець, який зробив неоціненний внесок у розбудову української держави. Орест Субтельний — без перебільшення один із найвпливовіших речників українського світу за кордоном. Окрім того, саме завдяки його копійкій та наполегливій праці, його завзятості та щирій підтримці Дипломатична академія України змогла досягти значних успіхів у підготовці кваліфікованих спеціалістів дипломатичної служби України» (www.dipacadem.kiev.ua).

Через ту різноманітну діяльність Ореста підготовка видання історії Пласту йшла повільно. У 2007 році, після відходу у вічність Миколи Юника, я став головою комітету видання історії при ГПБ в рамках Пластового видавництва з осідком в Торонті. В той час Орест вже вирішив, що він сам має написати більшість тексту книжки. Йому допомагали у зібранні матеріалів різні лоди, а моїм завданням було його «підспішувати», бо ми хотіли видати книжку до 100-ліття Пласту. На жаль, мої зусилля не були дуже успішними. Творення тексту тривало довгі роки. Мене дивувало його збайдужіння, але, дивлячись назад, припускаю, що саме його недуга, яка повільно розвивалася, не дозволила йому докінчити благородне пластове діло. Його пластові друзі і подруги, оцінюючи важливість цієї праці, докінчили те, що він не встиг, назвавши його працю «Plast, Ukrainian



^ Орест Субтельний (третій ліворуч) у колі побратимів-бурлаків після відкриття ЮМПЗ з нагоди 100-ліття Пласту. Львів, 19 серпня 2012 р. Світлина з фотоархіву автора

Scouting, a Unique Story». Книжка вийшла англійською (2016 р.) і українською (2019 р.) мовами («Пласт, унікальна історія Українського скавтського руху», переклад Віктора Морозова). Назва книжки підкреслює унікальність розвитку Пласту порівняно з іншими скавтськими рухами.

Посмертну рецензію книжки написав Петро Мельницький в журналі «Journal of Ukrainian Studies» (Edmonton, Canada). У ній він, зокрема, пише:

«...Ця книга вміло просліджує історію непересічного молодіжного руху, якого 100-літня боротьба проти несприятливих обставин продовжується до цього дня. Ця книга є особливо добрим джерелом інформації для будь-кого, зацікавленого в українським національним русі ХХ століття або у сучаснім намаганні встановити репрезентативний скавтський рух в Україні...»

— ” —

**КНИЖКА ЯСНО ВІДДЗЕРКАЛЮЄ
ЕНТУЗІАЗМ І ДУХОВІСТЬ САМОГО
СУБТЕЛЬНОГО І ТВОРИТЬ КІНЦЕВИЙ
ПАМ'ЯТНИК ЙОГО ПРАЦІ.**

(© 2018 East/West: Journal of Ukrainian Studies (ewj.us.com) ISSN 2292-7956 Volume V, No. 2 (2018))

Праця Ореста Субтельного збагатила Пласт, а моя співпраця з ним збагатила моє життя.

Редакція «Пластового шляху» просить вибачення у всіх читачів, оскільки в публікації посмертної згадки про Ореста Субтельного 2017 року закралася помилка у даті народження. Друг Орест народився 17 травня, а не 7, як ми помилково подавали. Неправильна дата тривалий час зустрічалася і в різних позапластових виданнях в Україні.



ТРЕТІЙ НАЧАЛЬНИЙ ПЛАСТУН

Д-Р ЛЮБОМИР ТАРАС РОМАНКІВ

ЗУСТРІВ 90-ЛІТТЯ

пл. сен. ЛЮБОМИР ОНИШКЕВИЧ, СМ

Різні національні скавтські організації світу мають у своїх проводах поважного репрезентанта, якого називають «chief scout». Хоч він не є діючим провідником, очолює організацію морально і духовно, вказуючи правильний і оптимальний шлях у праці з молоддю. Подібно і в Пласті маємо таку позицію — «Начального Пластуна».

Досі за всю історію ми мали трьох Начальних Пластунів. Це Северин Левицький, який очолював організацію в повоєнних бурхливих часах; другий — поет і письменник Юрій Старосольський, що дав Пластові розроблені ідеологічні основи через свою книгу «Велика Гра» й інші численні публікації.

Третім Начальним Пластуном у 1997 році став пл. сен. Любомир Тарас Романків, який 17 квітня цього року зустрів своє 90-ліття. Нехай рядки з його біографії та аналіз професійної і громадської діяльності, її оцінка стануть дарунком другові Любомиру з нагоди ювілею.

Любомир Романків народжений 17 квітня 1931 року в містечку Жовква біля Львова. Там він почав шкільне навчання і став членом української молодіжної організації ВСУМ (Пласт у час війни). Згодом воєнні події примусили його і родину тікати на захід, де він опинився в таборі біженців в місцевості Берхтесгаден у Західній Німеччині. Там він став членом відновленого Пласту, виконав вимоги першої пластової проби і склав Присягу. Згодом, вже в таборі у місцевості Фрайман (біля Мюнхена), він виконав вимоги другої і третьої юнацьких проб як член гуртка «Вовки». Відбув різні пластові вишколи, був дуже активним пластуном-юнаком.

1948 року він із родиною перебрався до Канади, до Едмонтону, що в провінції Альберта. Там він перейшов до Уладу Старших Пластунів і став членом самостійної стежі УСП «Вовкулаки». Допомагав в організації Едмонтонської станиці і пластової організації Канади загалом. Відбув різні пластові вишколи і табори, займав виховні й адміністративні позиції в Пласті Канади.

Там він також закінчив середню школу та розпочав університетські студії. Для продовження професійних студій він в 1950-их роках переїхав до США, до Бостона у штаті Мессечюсетс. Навчався у найкращій технічній школі Америки — в МІТ, де студіював металургію та науку про технічні матеріали, здобувши ступінь доктора наук у 1962 році.

Я знав друга Любка ще з табору біженців у німецькому Фраймані. В 1940-х роках ми обидва ходили там до української таборової школи і були членами того самого юнацького пластового куреня.

Але тоді прийшов час великих переселень, який заніс друга Любка на далекий захід Канади, а мене — в східні штати Америки. І аж наприкінці 1950-х років ми зустрілися знову — в Бостоні, чи точніше — в Кембриджі, у вже згаданій славній технічній школі МІТ, де ми обидва здобували вищу технічну освіту.

В Бостоні-Кембриджі в той час було досить багато українських студентів, бо в тій околиці багато визначних університетів і інших вищих шкіл. А ми всі, українські студенти в тих школах, якось «трималися разом» — створили собі такий неформальний український студентський клуб, щоб разом сходитися і говорити. В Бостоні також була мала українська громада і навіть активна пластова станиця.

Коли лиш друг Любка прибув до Бостона, відразу став членом нашої групи українських студентів, а також відразу записався до пластової станиці (де став пізніше дуже активним як пластовий провідник і як виховник).

Наша студентська група була аж надто неформальна — ми не мали якогось «проводу» чи структури. Ми зустрічалися, розмовляли, а часом мали якісь проекти, як, наприклад, видали малий збірник-журналик. Любка відразу включився в різні наші задуми. Зокрема, він організував і дуже успішно провів нашу імпрезу-показ у Гарвардському університеті.

Це була доволі дивна і незвичайна подія. При Гарвардському університеті існувало багато етнічних груп чи гуртків, які стало мали свої імпрези і різні проекти. Зокрема, вони час-до-часу організували «покази» для загальної публіки, де показували різні сторони національної культури: музику, танці, мистецтво, а по показі частували глядачів національними стравами і напоями. Такі зустрічі були дуже популярними не лише серед студентів, а й осіб з-поза шкіл.

Любка вирішив, що й ми, українські студенти, маємо організувати таку імпрезу і «показати світові» українську творчість і культуру. Ми не були певні, що нам можливо щось таке урядити, бо нас було відносно мало і ми не мали ні артистичних, ні музично обдарованих людей. Але Любка не можна було стримати:



**«МИ ЦЕ МОЖЕМО ЗРОБИТИ!
НЕМА ЖОДНОЇ ПРОБЛЕМИ!»**

— твердив він.

І він це зробив, до того ж дуже успішно. Він організував нас в маленький хор і навчив веселих і легких українських пісень, проводив з нами проби, щоб ми їх досконало вивчили.

✓ Самостійна стежа старших пластунів «Вовкулаки». З прапорцем Любомир Романків, перший праворуч. Канада, 1993 р. Світлина з особистого фотоархіву д-ра Л. Романкова



Він сам грав ролю диригента і провідника, розповідав численні жарти і цікаві історії. Він інспірував костюми й декорації, уложив маленьку сценку. А найважливіше — він організував місцевих господинь-українок, які зварили для нас прекрасну українську вечерю: вареники, голубці, книші, борщ і всілякі солодощі та смаколики!

Вечір включав теж численні інформації про Україну й українців, які подавав учасникам переважно сам Любко Романків. Цілий вечір пройшов дуже успішно. Гості провели час приємно і весело, а при цьому почули і дізналися дуже багато про Україну і наш народ, його культуру й історію.

Це все було типове для нашого друга Любомира: він ніколи не пропускав нагоди поширювати інформацію про Україну. Ціле його дальше життя, а зокрема його інтенсивна праця в рядах і в проводі Пласту, засвідчило цей його вічний гін — приносити користь своїй Батьківщині.

У США друг Любко Романків став членом пластового куреня ч. 29 «Сіроманці», до якого належить і до сьогодні. Був юнацьким виховником, кошовим станиці Бостон, а згодом — дуже активним членом Крайової Пластової Старшини в США. У 1978 році його обрали головою КПС у США, і він пробув ним аж до 1984 р.

В цей час він одержав ступінь сеньйора керівництва і заснував пластовий виховний «Фонд Дрота». Від 1978 до 1984 рр. він також був Головою Головної Пластової Булави і під час виконання цього діловодства почав їздити до пластових груп і осередків по Америці і по різних інших країнах українського поселення. В 1987 році його обрали Головою Головної Пластової Ради, а в 1997-му — третім Начальним Пластуном.

Із відновленням української державности пластова діяльність друга Романкова відчутно поширилася. Він не тільки допомагав творити пластову структуру в Україні, а й всеціло включився в поширення організації на рідних землях, де Пласт був так довго заборонений. Він допомагав пластовому прововоді в Україні і морально, і матеріально, як лише було можливо. Його праця в цій справі увінчалась значним успіхом. Сьогодні Пласт в Україні зріс і став поважною силою.

Як Начальний Пластун друг Любомир також активно включився в намагання здобути визнання Пласту Міжнародним скавтським бюро в Женеві. На превеликий жаль, нам досі не вдалося стати членом СОСР.

Третій Начальний Пластун допомагав не лише Україні, а й іншим крайовим організаціям. Він заснував «Фонд Начального Пластуна», який зумів зібрати чималу суму, призначену на потреби Пласту. Найбільшим меценатом цього фонду був сам друг Романків.

Одним із найбільших успіхів Фонду була участь пластунів у 18-му Світовому Скавтському Джемборі в Чилі. Начальному Пластунові вдалося відправити туди численну пластову делегацію. Друг Романків брав участь у цьому джемборі особисто. І це було лиш одне із численних його досягнень.



^ Д-р Любомир Романків у день записання Начальним Пластуном. Табір «Сокіл», Ювілейна Зустріч до 85-ліття Пластової Присяги. 10 серпня 1997 р.

Друг Любомир був активним не лише в Пласті, а й у своїй технічній, професійній праці. Він працював довгими десятиліттями у дослідних лабораторіях фірми IBM в Yorktown Heights у США, де очолював відділ науковців, які розвинули нову технологію комп'ютерної пам'яті.

Комп'ютерна технологія, що сьогодні є так важлива в цілому світі, завдяки винаходам Любомира Романкова стрімко пішла вперед. Д-р Л. Романків — науковець найвищого рівня. Він опублікував численні праці про свої винаходи, презентував їх на багатьох наукових конференціях. Він також редагував різні збірки технічних праць і цим спричинився до поширення важливої технології. Винаходи д-ра Любомира Романкова сьогодні є широко вживані у світовій комп'ютерній індустрії та в тисячах автоматизованих пристроїв, які використовує людство.

МИ МОЖЕМО БУТИ СПРАВДІ ГОРДІ, ЩО ТАКА ТВОРЧА ЛЮДИНА Є В ПЛАСТОВИХ РЯДАХ.

9 квітня 2016 р., по 19 роках праці, завершилася каденція третього Начального Пластуна д-ра Любомира Романкова. Наступного Начального Пластуна не обрано.

ЛЮБОМИР РОМАНКІВ — УКРАЇНЕЦЬ, ЯКИЙ ЗМІНИВ СВІТ

22 березня у Генеральному консульстві України в Нью-Йорку відбулася церемонія нагородження орденем князя Ярослава Мудрого видатного вченого і дослідника, відомого громадського діяча д-ра Любомира Романкова. Вітаємо друга Любомира з цим черговим значним визнанням.

Редакція



Практично кожен може оцінити той вплив, який здійснили комп'ютери на наше життя. Значною мірою цей вплив зумовлений неймовірно різким зростанням можливості швидкого збереження і доступу до величезної кількості інформації. Без цієї можливості, яка за останні чотири десятиліття щороку збільшувалася вдвічі, багатьох переваг (як-от стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони, інтернет, автоматичні касові апарати, банкомати, миттєвий цілодобовий доступ до фондових ринків у всьому світі, пошук інформації, можливість проводити складні хірургічні операції з використанням роботів і з віддаленим доступом найкращих фахівців, відцифровані колекції найвідоміших у світі картин, музичних творів тощо) просто не було би. Не існує жодної сфери і жодної людини, яка би зараз не використовувала те, що здавалося немислимим лише 40 років тому. І ця можливість зберігати і віднаходити величезну кількість інформації зі швидкістю світла стала доступною завдяки винаходам доктора Любомира Романкова.

У 1957 році компанія IBM представила комп'ютер для обчислення випадкових даних IBM RAMAC 305 з блоками пам'яті завбільшки з кімнату, яка становила лише 5 Мб. Сьогодні завдяки винаходам Любомира Романкова пристрої для зберігання даних можуть містити 2000 Гігабайт на ноутбучі і до 6000 Гігабайт на стаціонарному комп'ютері, що перевищує місткість IBM RAMAC 305 у п'ятсот тисяч разів. Щільність бітів від часу впровадження винаходів Романкова у 1979 році збільшилася на п'ять порядків. Вартість накопичувача, що становила у 1979 році \$500, тепер знизилася до менш ніж \$0.0001 за мільйон байт, — майже на п'ять порядків, і тепер зберігати дані на комп'ютері стало набагато дешевше. Завдяки винаходам Любомира Романкова зовсім по-новому розвивається світ розваг, музики, фото, відео, телебачення та ігор — цифровий світ.

Винаходи доктора Романкова дозволили зменшити розмір усього накопичувального пристрою з кімнатного до розміру кредитної картки, при цьому пам'ять на п'ять порядків збільшилася, а вартість на стільки ж зменшилася. На одному диску на 4 Гігабайти розміром з кредитну картку можна зберігати музику тривалістю в п'ять днів і 130 000 кольорових зображень. На диску розміром 2,5 дюйми і вартістю менш ніж \$50.00 можна зберегти цілу бібліотеку.

Увесь прогрес комп'ютерних технологій, мабуть, взагалі був би неможливим без тієї компактності, швидкості і невисокої ціни, які дають можливість

постійно зберігати величезну кількість програм, необхідних для роботи кожного комп'ютера — починаючи зі смартфонів, планшетів, ноутбуків, персональних комп'ютерів, серверів, супер комп'ютерів та Інтернету. Винаходи Любомира Романкова є основою усіх програм, де зберігається інформація, яку здатен генерувати сучасний комп'ютер. Без об'ємної пам'яті, низької ціни і миттєвого доступу до накопиченої інформації ми б не мали цифрової доби, Інтернету, точності у прогнозах погоди, геної інженерії, геноміки, симуляції атомних вибухів, супутників, Міжнародної космічної станції або роботів на Марсі. Сьогодні завдяки винаходам Любомира Романкова все це є реальністю, частиною світу, який ці винаходи допомогли збудувати. Вони відкрили людству нову цифрову добу і нескінченні можливості.

Індустрія DASD, яка спирається на винайдені й описані в патентах Романковим магнітні головки, доходить до \$35 мільярдів, незважаючи на постійне падіння цін на пристрої, які вона виробляє. Винаходи Любомира Романкова відкрили нову цифрову добу у сферах музики і фотозв'язку (телефонія), про що сорок років тому через розмір накопичувального устаткування і його ціни не можна було й мріяти.

Громадська діяльність Любомира Романкова — для популяризації українства у світі та розвитку української молоді.

Любомир Романків — дійсний член Академії інженерних наук IBM та Академії інженерних наук України, член Наукового товариства імені Шевченка, член управи НТШ у США.

Діяч українських студентських і громадських організацій діаспори, член президії Світового Конгресу Вільних Українців, голова Комітету Української Молоді при СКВУ. Організатор і голова студентських товариств в Едмонтоні та Бостоні. Засновник і керівник української радіопроеграми в Едмонтоні, організатор акредитованих курсів української культури в Мерсі-коледжі (Нью-Йорк).

Активний діяч Пласту, був головою Головної Пластової Булави і Головної Пластової Ради, у 1997—2016 роках — Начальний Пластун, який всебічно сприяв розбудові Пласту в Україні та популяризації Українського Пласту у дев'яти країнах світу, де він діє, а також на міжнародних скавтських Джемборі та у Світовому скавтському русі. Нагороджений найвищими державними і пластовими нагородами.

Переклад з англійської — Олег Климчук



ПРОВІДНІ ПЛАСТОВІ ДІЯЧІ СТЕПАН ГАЙДУЧОК ТА ПЕТРО ФРАНКО: ШЛЯХ ВІД «УКРАЇНСЬКОГО СПОРТОВОГО КРУЖКА» ДО ПЛАСТУ

АНДРІЙ СОВА

2021 року відзначаємо 110-ліття від заснування Пласту. Перші роки його діяльності, незважаючи на появу чисельних публікацій, досі залишаються маловивченою сторінкою української історії. Хрестоматійним є твердження про те, що Петро Франко та Степан Гайдучок, окрім Олександра Тисовського, Івана Чмоли та інших діячів, стояли біля витоків Пласту. Однак де вони здобули відповідний вишкіл і що стало поштовхом до того, що вони почали працювати у цьому напрямку, й досі достеменно не з'ясовано. З огляду на такий стан справ пропонуємо на розгляд читачів невеликий матеріал про «Український спортивний кружок» (УСК), який діяв на базі Академічної гімназії та її філії у Львові.

Наприкінці 1906 року професор Академічної гімназії у Львові Іван Боберський спричинився до організації першого в освітніх закладах Галичини тіловиховного осередку, у назві якого чи не вперше в українському середовищі вжито означення «спортивний» — «Український спортивний кружок». Знаковим стало і вживання у назві слова «український» задовго до появи перших державних утворень українців у ХХ ст. — Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки. Не-

вдовзі УСК став рушієм розвитку і популяризації спорту серед українців Львова, а згодом і Галичини, спричинився до піднесення національної свідомості та патріотизму молоді.

Вже 1903 року Іван Боберський почав проводити заняття з гімнастики у шести відділах Академічної гімназії у Львові. Ідею організації спортивного осередку він вирішив реалізувати через своїх найближчих вихованців — гімназистів руханкового середовища. Він свідомо повів справу таким чином, щоб організаторами кружка були самі гімназисти, які таким чином мали здобувати відповідний досвід, щоб у майбутньому застосувати його для продовження тіловиховної справи. З огляду на це офіційно УСК керували учні гімназії. Іван Боберський не входив до керівництва, а був «опікуном», «духовним батьком» УСК.

Початково до УСК належали учні 5-а і 5-б класів. Серед засновників і перших членів УСК були: з 5-а класу — Степан Кизима, Євген Ломницький, Ананій Степанів, Петро Франко; 5-б — Степан Гайдучок, Тимофій Гумовський, Степан Цимбала.

У брошурі «Українське сокілство» (1939) Іван Боберський так описав перші кроки УСК:

< Перша дружина (команда) копаного м'яча «Українського Спортивного Кружка» при Академічній гімназії у Львові. 1-й ряд: Петро Франко, Степан Цимбала, Михайло Заворотюк, Степан Кизима, Степан Гайдучок; 2-й ряд: Василь Остапчук, Іван Гулей, Антін Зелений; 3-й ряд: В'ячеслав Льомоз (тренер УСК), Василь Косаревич, Анатоль Лукашевич, Гриць Лучаківський, професор Іван Боберський. Львів, «площа циклістів», 26 вересня 1909 р. З приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів)

«Вкінці повстав 1906 р. при академічній гімназії "Український Спортивний Кружок". Члени носили емалієву, жовто-синю відзнаку з золотистими буквами "У. С. К.". Це були перші змагові [спортивні — А. С.] відзнаки на українських землях. Назва "український" тривожила шкільних урядовців, але шкільна молодь розуміла, що вона — українці, а не "руські"».

З цього спогаду стає зрозумілим, наскільки важливими вважав Іван Боберський символіку та атрибутику кружка, зовнішній вигляд його членів, рекламну продукцію. У звіті Академічної гімназії за 1910/11 навчальний рік знаходимо про це таку звістку: «Другий руханковий вечір, уладжений заходом Українського Спортивного Кружка, відбувся 19. XII.1910 в салі "Сокола". Запросини і порядок були випечатані на картці: шість спортивних образців творить обвідку. Представлені є скок в гору, вирив до бігу, мет кружком, мет списом, тягнене линви і гра в "союзняка". Сю картку на грамоти і запросини для ужитку "УСК" вирисував п[ан] Роман Грицай, слухач політехніки, після проєкту [за проєктом — ред.] проф. І. Боберського». Зауважмо, що Роман Грицай на замовлення Івана Боберського розробив чимало афіш та відзнак перед Першою світовою війною, зокрема афішу для показових виступів товариства «Сокіл-Батько», відзнаку для учасників Шевченківського здвигу, що відбувся 27—29 червня 1914 р. у Львові, та інші.



▲ Вписова картка (посвідчення) Гриця Лучаківського — члена Українського Спортивного Кружка (УСК). Документ завірений Петром Франком, головою УСК. Львів, 1909 р.

Кожен член УСК отримував вписову картку (посвідчення), в якій зазначалися прізвище та ім'я, клас, здача внесків за перше і друге півріччя навчального року (кружок існував на засадах самофінансування). У приватному архіві Степана Гайдучка зберігається вписова картка Гриця Лучаківського за 1909—1910 рр., у якій вказано, що Гриць Лучаківський, учень 7-го класу, сплатив членські внески 2 корони (відповідно, по 1 короні за півріччя). Документ завірений підписами голови кружка Петра Франка, касиєра (скарбника) Антона Зеленого та печаткою УСК. Остання, овальної форми, мала лише напис («легенду»): «Український "Спортивний Кружок" у Львові».

▼ Учительський відділ товариства «Сокіл-Батько» у Львові: професор Іван Боберський — провідник відділу, Степан Гайдучок, Тарас Франко, Омелян Гузар, Петро Франко, Іван Ігнат, Олександр Довбенко, Ігор Федів. Весна 1913 р. З приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів)





▲ Перша дружина (команда) копаного м'яча Українського Спортивного Кружка при Академічній гімназії у Львові. 1-й ряд: Василь Косаревич, Анатоль Лукашевич, Гриць Лучаківський; 2-й ряд: Василь Остапчук, Ананій Степанів, Антін Зелений, 3-й ряд: Вячеслав Льомоз (тренер УСК), Петро Франко, Степан Цимбала, Михайло Заворотюк, Степан Кизима, професор Іван Боберський, Степан Гайдучок. Львів, «площа циклістів», 26 вересня 1909 р. З приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів)

У своїй діяльності УСК використовував ще дві печатки, відомості про які знаходимо в неопублікованих спогадах і приватному архіві Степана Гайдучка. Про одну з них він писав: «Печатка представляє разом відзнаку кружка, яку носили учні — члени цього кружка. Щит в горі має довкола букв [УСК — А. С.] кленові листки понище смуги на переміну синьо-жовті». Інша печатка, овальної форми, без зображення, містила лише легенду: «І. Український гімн. клуб футбалевий у Львові». Поява третьої печатки пов'язана з діяльністю при УСК секції копаного м'яча, в якій сформувалося декілька гімназійних дружин (команд).

Також члени УСК носили металеві емальовані відзнаки приналежності до організації, на яких у щиті було зображено кленові листки та напис «У. С. К.». Відзнаки були виконані в синьо-жовтих кольорах. Багато членів УСК в останньому семестрі свого навчання в Академічній гімназії та її філії робили фотографії з цією відзнакою на гімназійних строях.

У контексті діяльності УСК Іван Боберський (за словами Степана Гайдучка — «головна пружина видавничої діяльності в товаристві Сокіл-Батько») підготував і опублікував перші пояснювальні, методичні праці з впорядку, ігор та забав, копаного м'яча (футболу), ситківки (тенісу), гаківки (хокею) тощо. Частина з них з'явилася саме на сторінках звітів Академічної гімназії: «Забави і гри рухові» (1904), «Забави і гри рухові, часть друга» (1905), «Рядові вправи» (1909).

Першими для занять в УСК були обрані футбол, легка атлетика та українська народна гра «Гилька». З цього приводу у «Звіті дирекції ц. к. [царсько-королівської] академічної гімназії у Львові на шкільний рік 1906/1907» зазначалося: «Кружки плекають гри: Союзник (позначення футбольного союзу — Association Football) і Гильку, вправляють ся в бігу і метанню диска та списи».

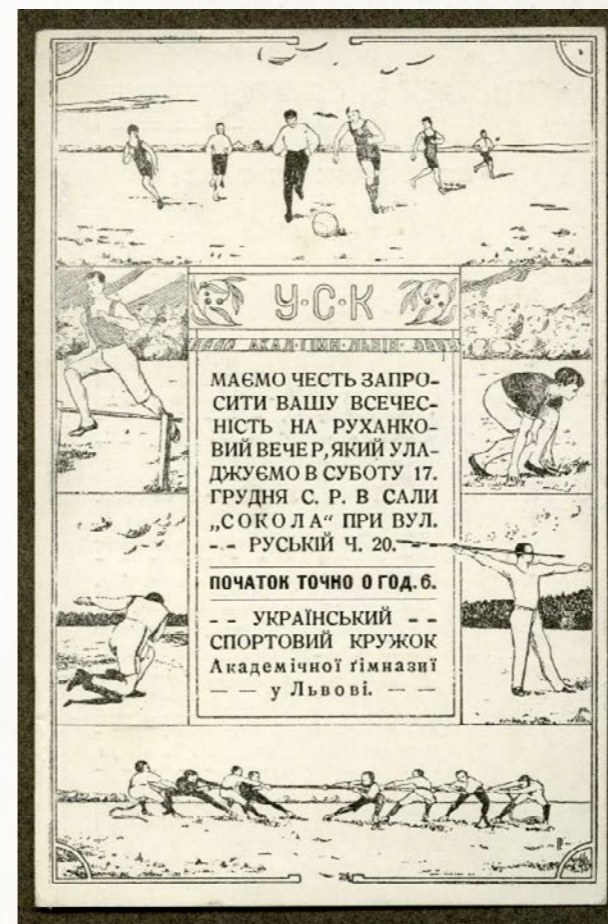
Поступово члени УСК, у тому числі Петро Франко та Степан Гайдучок, опанували гаківку (хокей), лещети (лижні перегони), совги (ковзанярство), санкарство (швидкісний спуск на санях), ситківку (теніс), плавання, веслування, наколесництво (велоспорт). При кружку діяли відповідні секції, кількість яких з року в рік змінювалася. Так, у 1908/09 навчальному році у структурі УСК діяло 7 секцій: копаного м'яча, бігу, скоку, ратища і кружка, ситківки, дужання, прогульки.

Завдяки діяльності секцій УСК кількість учнів, які займалися руханкою та різними видами спорту, зростала. У звіті Академічної гімназії за 1909/10 навчальний рік Іван Боберський писав: «Коли упорядкуємо спорти після числа любителів, а зачнемо від найбільшого числа, то дістанемо такий порядок: кичка [давня народна гра — ред.] — 544, їзда верхом — 504, союзник — 414, плаванє — 375, веслованє — 341, їзда на совгах — 317, танець — 163, їзда на ровері — 111, легка атлетика — 60, ситківка — 17, їзда на лещетах — 14».

У літню пору вправлення членів УСК відбувалися на свіжому повітрі, зокрема на придатних паркових галявинах, найчастіше — у Цісарському ліску («Кайзервальд», сьогодні парк «Знесіння»), на Підзамчі, на «Вульці», а також на «Янівських оболонях». У зимову пору заняття з різновидів атлетики проводились переважно в гімнастичному залі «Сокола-Батька» на вул. Руській, 20, перегони на лещетах і швидкісні зїзди з гори на санках — у Стрийському парку або у парку «Залізна вода», а катання на ковзанах — на Пелчинському ставі.



ПЕРШИМ ВИДОМ СПОРТУ ДЛЯ УСК СТАВ КОПАНИЙ М'ЯЧ, АБО СОЮЗНЯК (ФУТБОЛ).

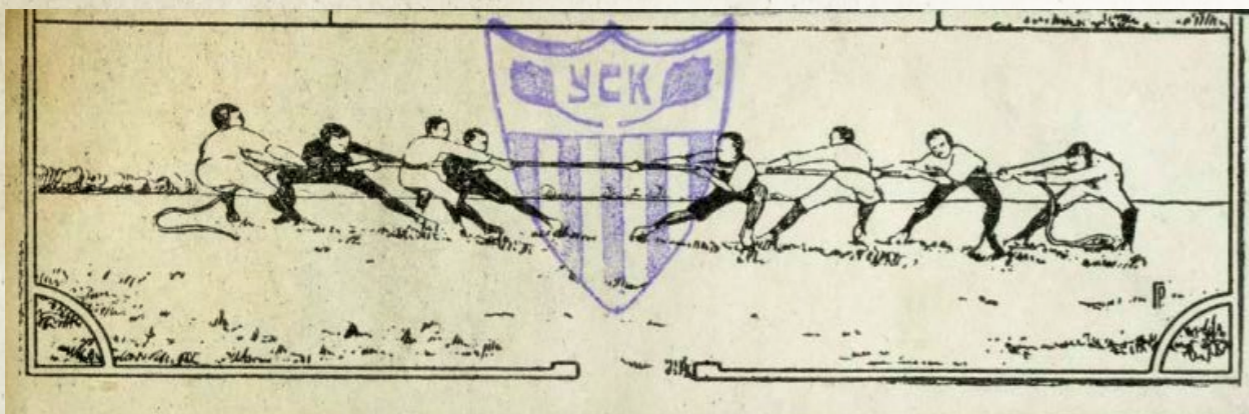


На той час футбол, відомий під різними назвами, вже був доволі поширеним, зокрема і в українському середовищі Галичини. Свідченням цього є те, що ще 1900 року у Львові один із засновників українського гімнастичного товариства «Сокіл» Володимир Лаврівський вперше видав українською мовою правила гри у футбол під назвою «Копана (Association Football)». Це був підручник, перекладений і перероблений з чеського видання Осипа Кленки. Як писав Тарас Франко, «дальший етап розвитку копаного м'яча й інших спортивних датуються приходом енергійного і фахового провідника, проф. І. Боберського. Професор, германіст і руховик, учив гімнастики надобов'язково, а в літній порі громадив учнів охотно [добровільно — ред.] на "Кайзервальді" і там почав правильні тренінги копаного м'яча. Систематично навчав подавати м'яч короткими пасінгами, стонувати (задержувати), провадити, стріляти наріжняка карного, відбивати головою. Молодь української гімназії згуртувалася в У[країнському] С[портовому] Кружку і поділилася на дружини копаного м'яча. Змагання розгрівали спершу зі собою, потім з жидівськими і польськими дружинами». В рік заснування УСК Іван Боберський у друкарні НТШ видав накладом товариства «Сокіл» у Львові третю частину своєї праці «Забави і гри рухові. Часть III. Копаний м'яч», яку присвятив саме футболу.

У секції копаного м'яча УСК сформувалося декілька гімназійних команд: «УСК I», «УСК II», «УСК III», «УСК IV», «УСК V» і т. д. Кількість дружин (команд) копаного м'яча при УСК постійно зростала. У 1908/1909 навчальному році їх було 5, у 1909/1910 — 11. Перші футбольні матчі відбувалися лише між командами кружка, але згодом футбольні команди УСК починають брати участь у змаганнях міста та краю. Відомо, що команди УСК охоче відповідали на запрошення до ігор з такими українськими, польськими, чеськими та єврейськими командами, як «Гасмоней I», «Гасмоней II», «Гасмоней III», «Дніпро I», «Збараж I», «Збараж II», «Литва I», «Погонь I», «Погонь II», «Погонь III», «Погонь IV», «Погонь V», «Поділля», «Свобода I», «Спарта I», «Спарта II», «Спорт I», «Сянова Чайка I», «Тім I», «Тім II», СТ «Україна», «Чарні I», «Чарні II», «Чарні III», «Чарні IV», «Чарні V», «Чарні VI» та інші. За «УСК I» виступали Петро Франко та Степан Гайдучок. Особливо насиченим футбольними матчами для них був 1909/10 навчальний рік.

Спочатку через брак досвіду спортсменів УСК більшість матчів програвали, однак згодом почали грати на рівних з відомими та титулованими командами. Серед перших переможних зустрічей УСК були: матч «УСК I» з «Погонь IV», який відбувся 26 вересня 1909 р., рахунок 1:0; «УСК I» — «Гасмоней II» («Асмоней II») — 23 жовтня 1909 р., 2:0 тощо.

< Плакат-сповіщення Українського Спортивного Кружка, який використовувався у діяльності до Першої світової війни. З приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів)



▲ Печатки Українського Спортивного Кружка, якими завіряли документи до Першої світової війни. З приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів)

Здобутки і помилки команд Іван Боберський обговорював з членами УСК після матчів. 30 вересня 1909 р. у приміщенні 3-а класу учні аналізували гру «УСК I» та «Погонь III», що завершилася рахунком 5:1 на користь «Погоні III». Єдиний гол у ворота суперника тоді забив Петро Франко. Висновок Івана Боберського: «Поміч подавала м'яч за слабо вперед, нападачі тримали ся длятого [тому — ред.] на своїй половині грища. Заложники копали також за слабо. Воротар держав ся добре».

З метою вдосконалення майстерности команд УСК Іван Боберський 1909 р. спеціально запросив з Праги фахівця з футболу, члена чеського футбольного клубу «Славія» В'ячеслава Льомоза, який від 5 до 27 вересня 1909 р. провадив навчальні тренування з командами копаного м'яча УСК. Кошти на оплату праці В'ячеслава Льомоза як тренера УСК Іван Боберський та члени УСК збирали та заощаджували впродовж декількох місяців. Цей епізод з діяльності УСК зафіксований у багатьох спогадах. Зокрема, Степан Гайдучок згадував: «Кілька уваг і відповідей читачеві. Звідки взявся тренер з чеської "Славії"? Учні (а вони усі були рівночасно і учнями в львівському "Соколі-Батьку") дали гімнастичний попис [виставу], а за дохід з нього закупили спортивну форму, м'ячі, черевики. Директор [Академічної гімназії] [Едвард] Харкевич, великий приятель молоді, дав 300 корон на тренера, щоб його оплатити. Ці пописи давали учні, почавши з 1909 р., щось три рази. Богатші учні купували виряд за батьківські гроші». Дбаючи про поліпшення матеріально-технічної бази УСК, Іван Боберський у 1912/13 навчальному році подарував УСК обладнання на суму 190 корон.

Для популяризації спорту у Львові УСК провадив «прилюдні» (показові) змагання (29 травня 1910 р. — перші прилюдні змагання УСК з легкої атлетики на «Вульці»; 15 жовтня 1910 р. — другі прилюдні змагання УСК на «площі циклістів») та руханково-вокальні виступи (3 квітня 1909 р., 6 лютого 1910 р. у рухівні «Сокола-Батька» тощо). У більшості цих заходів активну участь брали Петро Франко та Степан Гайдучок. 29 травня 1910 р. на перших прилюдних легкоатлетичних змаганнях у стрибках у висоту Петро Франко здобув перше місце. Закінчилися ці змагання футбольною зустріччю «УСК I» та «Дніпро I». Команда «УСК I», у складі якої грав Петро Франко, перемогла «Дніпро I» з рахунком 4 : 0.

Спортовці УСК брали участь у змаганнях у інших містах Галичини, зокрема в Тернополі, Стрию, Перемишлі. Чи не найяскравішою подією у спортивній діяльності УСК та українських спортивних товариств того часу були I і II Запорозькі ігрища, які відбулися на площі «Сокола-Батька» у Львові відповідно 15—16 жовтня 1911 р. та 29 червня 1914 р. В обох заходах діяльну участь як спортсмени та судді взяли Петро Франко і Степан Гайдучок.

За прикладом УСК в Галичині засновуються інші українські спортивні клуби: «Дніпро» у Львові, «Поділля» в Тернополі, «Сянова Чайка» в Перемишлі, «Січ» (згодом змінено назву на «Скала») у Стрию. Іван Боберський разом зі змагунами УСК неодноразово приїжджав у різні міста Галичини, проводив спортивні змагання та лекторії з актуальних питань тіловиховання і спорту. Показово у цьому відношенні є поїздка 16 жовтня 1909 р. з командами копаного м'яча УСК I та УСК II до гімназії в Тернополі.



▲ Іван Боберський з членами Українського Спортивного Кружка прямують з Академічної гімназії на ковзанку для проведення руханкового заняття. Львів, 18 лютого 1912 р. З приватного архіву Степана Гайдучка (м. Львів)

У першій половині дня було підготовлене поле для гри в копаній м'яч, Іван Боберський з львів'янами оглянули місто. Після обіду у приміщенні «Мищанського Брацтва» Іван Боберський зробив одноденну доповідь про правила гри у копаній м'яч. Далі відбулися змагання з копаного м'яча. Головним суддею матчу був Іван Боберський. Футбольна команда УСК I перемогла з рахунком 2:0. Під кінець дня підбито підсумки та обговорено актуальні питання. Іван Боберський запросив тернопільських спортсменів з товариською зустріччю відвідати Львів і ознайомитися з діяльністю «УСК» та «Сокола-Батька».

Діяльність УСК професор Іван Боберський висвітлював у галицькій пресі. Статті і замітки Івана Боберського та його учнів — членів УСК (Петра Франка «Кілька рад гравців "Союзняка"», «На лещетах довкола Львова», Степана Гайдучка «Association Football» та ін.) публікувалися в українських часописах «Діло», «Народне слово», «Сокольські Вісти», «Вісти з Запорожжя» та звітах Академічної гімназії у Львові.

Загалом для Петра Франка та Степана Гайдучка «Український спортивний кружок» під опікою професора Івана Боберського став тією організацією, в якій вони упродовж 1906—1910 рр. пройшли різнобічний вишкіл та здобули неоціненний досвід: вправління різними видами спорту, написання перших статей на тіловиховну тематику, організаційна праця тощо. Закінчивши у червні 1910 р. Академічну гімназію та пройшовши під керівництвом

Івана Боберського дворічний тіловиховний курс в учительському кружку, який діяв при товаристві «Сокол-Батько», Петро Франко та Степан Гайдучок стали сформованими фахівцями руханки. Свій успіх вони закріпили у Львівському університеті, де 28—29 грудня 1910 р. склали іспити та отримали дипломи учителів з гімнастики (руханки), що дало можливість викладання цієї дисципліни у середніх школах. На формування Петра Франка та Степана Гайдучка певний вплив мала організація «Сокол-Батько» у Львові (Петра Франка прийнято в члени товариства «Сокол-Батько» 22 червня 1910 р., Степана Гайдучка — 8 жовтня 1910 р., Олександра Тисовського — 20 вересня 1913 р.).

Праця Івана Боберського як засновника та опікуна УСК та голови «Сокола-Батька» від 1908 р. дала поштовх до заснування різних організацій та гуртків у 1911 р. Серед них були спортове товариство студентів вищих шкіл Львова «Україна», Пласт і «Змаговий Союз». Петро Франко був співзасновником «України», Пласту і «Змагового Союзу», Степан Гайдучок — «України» і Пласту. За твердженням відомого спортсмена пізнішого часу, провідного діяча сокольського руху, а згодом першого голови УСЦАК Едварда Жарського, УСК був кузницею перших «пропагаторів спорту і спортивних талантів, що опісля, у світовій війні [Першій світовій війні. — А. С.] віддали свої спортивні надбання ідеї визволення Батьківщини».

«ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ» У ФІЛАТЕЛІСТИЧНИХ ВИПУСКАХ

пл. сен. АНАТОЛІЙ ПЕТЛЬОВАНІЙ



90-ліття журналу «Пластовий шлях» та вихід у світ 200-го числа часопису — важливий момент в історії пластової та загалом української журналістики. «Пластовий шлях», який зараз є найдавнішим (і єдиним) періодичним виданням Пласту, почав виходити у Львові в 1930 р. До заборони організації в тому ж році побачило світ три числа журналу. Після того настала тривала перерва, зумовлена переслідуванням Пласту з боку польської влади.

У 1951 р. відновлений у Німеччині часопис помандрував до Канади. Згодом редакційний колектив продовжив працю у США.

На початку 1990-х на рідних землях відновилася Українська держава, а разом з тим і Пласт. Головний Провід вирішив перенести редакцію на Батьківщину. Отже, від 1993 року ПШ почав виходити в Україні. Хоч головним редактором був пл. сен. Любомир Онишкевич, СМ, основна частина редакції створювала часопис спершу в Тернополі, відтак у Львові. Зараз до складу редакції входять члени Пласту і симпатички організації з України і США.

Пласт — це стиль життя, і, як бачимо на прикладі часопису, в цій організації мандрують не лише новачки, юнацтво чи їхні виховники, а й періодичні видання.

ПЕРСОНІФІКОВАНА ПОШТОВА МАРКА УКРПОШТИ

П-23 вип. 2019 р. («Власна марка») з зображенням обкладинки першого числа часопису «Пластовий шлях»

На марці розміщена пластова лілейка з написом «Пластова пошта» та рік першого видання (1930). Дизайн марки Андрія Пилюха (Львів — «Козацька пошта»). В аркуші 28 марок.

Розмір аркуша 185 x 220 мм. Розмір марки з купоном 29,58 x 41,76 мм. Наклад 20 арк. (560 марок).

< Під час погашення марок на конвертах і карточках: автор ідеї проекту пл. сен. прих. Анатолій Петльованій; літературний редактор журналу пл. сен. Ольга Свідзинська; головний редактор пл. сен. Юрій Леськів, СМ; автор оформлення Андрій Пилюх і голова СПС станиці Чортків ст. пл. Яна Петльована. Львівський головпоштамт, 28 грудня 2020 р.



ПОШТОВА КАРТКА «ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ»

Розмір 105 x 148 мм, повноколірний двосторонній цифровий друк, папір офсетний 300 г/см².

На лицевій стороні зображено обкладинку першого числа часопису, а в лівому нижньому куті — зображення обкладинки 200 числа (ч. 4/2020). Зворотня сторона оформлена за стандартами поштових карток. Додано текстову інформацію, логотип «Пласт. Станиця Чортків» та напис «Пластова пошта».

Поштові картки оформлені як звичайні поштові картки для відправлення поштою і як «картмаксимуми». Також вказаний номер видання: #06/05 (06 загальний, 05 — річний 2020 р.). Наклад по 100 прим.

Оригінальна ідея проекту — пл. сен. Анатолій Петльованій. Художнє оформлення виконав Андрій Пилюх.

ПАМ'ЯТНИЙ КОНВЕРТ

Розмір 114 x 162 мм (стандарт С-6), папір офсетний 120 г/см². Друк повноколірний цифровий з подальшою ручною вирізкою та поклейкою.

Для оформлення лицевої сторони використано зображення 200-го числа часопису на світлому сіро-зеленому тлі. На зворотній стороні вміщено коротку довідку, а також вихідні дані. Вказано порядковий номер #07/05-2020 (07 — загальний, 05 — річний).

Оригінальна ідея проекту — пл. сен. Анатолій Петльованій. Оформлення Андрія Пилюха. Наклад 100 прим.

Погашення марок на конвертах та карточках відбулося на Львівському головпоштамті календарним поштовим штемпелем. Купони проштамповані непоштовим художнім штемпелем «Пластовий шлях». 90-ліття та вихід у світ 200-го числа часопису» (автор Андрій Пилюх).

З НАГОДИ 90-ЛІТТЯ НАЧАЛЬНОГО ПЛАСТУНА Д-РА ЛЮБОМИРА РОМАНКОВА

ОЛЕСЬ ЮРЧЕНКО

17 квітня, в день 90-ліття третього Начального Пластуна д-ра Любомира Романкова, його рідну Жовкву на Львівщині відвідали Андрій Пилух («Козацька пошта»), Анатолій Петльований (автор ідей філателістичних випусків «Пластової пошти») з дружиною Яною — головою СПС станиці Чортків, та сином-новачком Сашком, головний редактор журналу «Пластовий шлях» Юрій Леськів.

На місцевому поштовому відділенні урочисто погасили календарним штемпелем ювілейні поштової картку, конверт і марку. Допомогала в цьому оператор відділення Лілія Наконечна.

Оглянули центральну частину міста і будинок, в якому народився майбутній науковець зі світовим іменем. Між іншим, в цьому приміщенні десятиліттями звучить дитячий гамір і сміх, адже тут займаються гуртки позашкілля. На фасаді будинку — меморіальна таблиця, що нагадує городянам про славно-го земляка.

В церкві Серця Христового — теж меморіальна таблиця. На ній напис: «Відновлення цього храму в роках 1993—1996 частково виконано за рахунок пожертв колишнього парохіянина д-ра Любомира Романкова у пам'ять його батьків д-ра Івана і Надії Романків та сестри Богдани — щедрих жертводавців і парохіян цього храму до 1944 р.».

Завершилася мандрівка Жовквою відвідинами ратуші. Там, між іншим, у коридорах розміщено надзвичайно цікаву краєзнавчу виставку. Організатори, звісно, не забули згадати і про славних краян, серед них і д-ра Любомира Романкова.

Ювілейні філателістичні випуски погашені спеціальним штемпелем, що його виготовив п. Андрій Пилух. Подія відбулася в ратуші за участі міського голови Олега Вольського. Саме тут 7 років тому д-ра Любомира Романкова урочисто проголошено Почесним громадянином рідної Жовкви.

Вітаємо ювіляра! Бажаємо кріпкого здоров'я і многих літ!

ПЕРСОНІФІКОВАНА ПОШТОВА МАРКА УКРПОШТИ

П-23 вип. 2019 р. («Власна марка») з зображенням Любомира Романкова (фото Віктора Гурняка / УНІАН, 7 квітня 2010 р., Тернопіль)

На марці розміщена пластова лілейка з написом «Пластова пошта». Дизайн марки Андрія Пилуха (Львів — «Козацька пошта»). Автор використаного фото — пл. сен. Сергій Юзик, СМ.

< Поштова марка з нагоди ювілею третього Начального Пластуна



Нижня частина — марка Укрпошти номіналом «V», що відповідає поштовому тарифу звичайного відправлення листа чи поштової картки по Україні.

В аркуші 28 марок. Розмір аркуша 185 x 220 мм. Розмір марки з купоном 29,58 x 41,76 мм.

Наклад 20 арк. (560 марок).

ПОШТОВА КАРТКА «ЛЮБОМИР РОМАНКІВ – НАЧАЛЬНИЙ ПЛАСТУН»

Розмір 105 x 148 мм, повноколірний двосторонній цифровий друк, папір офсетний 300 г/см².

Лицева сторона — портрет Любомира Романкова (художник-графік Олег Кіналь, Тернопіль). В лівому верхньому куті відзнака Начального Пластуна Любомира Романкова, знизу відзнака 29-го куреня УПС «Сіроманці», до якого він належить, та зображення нагород — Золотої медалі Перкіна та ордена Князя Ярослава Мудрого. Зворотня сторона оформлена за стандартами поштових карток. Додано біографічну довідку, логотип «Пластова пошта. Станиця Чортків» та напис «Пластова пошта».

Виготовлено два варіанти карток. Перший — як звичайна поштова картка для відправлення поштою, другий — для «картмаксимумів», для чого частково змінений дизайн лицевої сторони (з врахуванням місця для марки та штемпелів).

Зворотня сторона однакова для обох варіантів за винятком порядкового номеру: #15/09 — звичайний, #15*/09* — картмаксимуми (15 загальний, 09 — річний 2021 р.). Наклад по 100 прим.

Оформлення карток виконав Андрій Пилух (Львів). Оригінальна ідея проєкту — пл. сен. Анатолій Петльований (Чортків)

ПАМ'ЯТНИЙ КОНВЕРТ

Розмір 114 x 162 мм (стандарт С-6), папір офсетний 120 г/см². Друк повноколірний цифровий з подальшою ручною вирізкою та поклейкою.

Для оформлення лицевої сторони використано зображення поштової картки на світлому сіро-зеленкуватому тлі з зображенням пластової лілейки (старого зразка). На зворотній стороні розміщено коротку біографічну довідку (джерело:

www.plast.org.ua), а також вихідні дані.

Вказано порядковий номер #16/09-2021 (16 — загальний, 09 — річний).

Оформлення Андрія Пилуха. Наклад 100 прим.

Автор пам'ятного художнього непоштового штемпелю «Любомир Романків — 90 років від дня народження. Жовква. 17.04.2021» — Андрій Пилух.



вересень 1936, м. Станіславів, Україна —
28 березня 2021, м. Едмонтон, Канада

ПЛ. СЕН. БОГДАН МЕДВІДСЬКИЙ, ВБ

З глибоким сумом повідомляємо, що відійшов у вічність професор Богдан Медвідський, засновник Архіву українського фольклору Богдана Медвідського та багаторічний благодійник Фольклорного центру ім. Кулів в Альбертському університеті в Едмонтоні.

Фольклорист, організатор освіти, громадський діяч, український патріот, фандрейзер, ментор — помер у COVID-відділенні лікарні Грей Нанс в Едмонтоні 28 березня 2021 року, в день народження його любшої покійної дружини Іванки.

Він народився в Станіславові (нині — Івано-Франківськ) у вересні 1936 року. Його дідуся з обох боків були священиками, а батьки — фармацевтами. Дитиною, під час Другої світової війни, він жив у Швейцарії і лише наприкінці 1940-х у Відні возз'єднався зі своїми батьками та вперше зустрів свого брата Володимира. Саме там, а також в таборі переміщених осіб у Лексенфельді, він наново вивчив українську мову і відчув себе справжнім українським патріотом. Богдану було лише 12 років, і його особливо вразили Великодні свята в таборі. Вночі відбулося величне Богослужіння, з пишними процесіями зі свічками. А зранку всі вітали один одного словами «Христос воскрес!» Ніколи раніше не

доводилося йому бути в ситуації, коли люди довкола розмовляли українською і відкрито практикували свої традиції, він був глибоко цим зворушений. Саме тоді він зрозумів важливість традицій, і вони стали частиною його сутності.

Сім'я Богдана переїхала до Канади й оселилася в Торонті серед великої громади українських іммігрантів. Вони приєдналися до парохії української греко-католицької церкви св. Миколая та до української скавтської організації Пласт. Після закінчення школи Богдан навчався в Оттавському університеті, де здобув ступінь бакалавра гуманітарних наук в 1963-му та магістра славистики в 1966 році. В 1967 році він розпочав докторські студії в Торонтському університеті в ділянці українистики. Темою його докторської дисертації став лінгвістичний аналіз новел Василя Стефаника. Богдан одружився з Іванкою Глібович, і разом вони переїхали до Оттави, де в 1969—1971 роках він викладав в Карлтонському університеті російську та українську мови. В 1971 році Богдан отримав посаду професора української лінгвістики в Альбертському університеті, і подружжя переїхало в Едмонтон. Іванка померла молодю в 1975 році, а Богдан залишився в Едмонтоні, який на все життя став його домівкою.

Спостерігаючи етнічне відродження та зацікавлення корінням в Північній Америці, особливий вплив на молоді СУМівських культурних таборів, а також завдяки власним науковим зацікавленням Богдан побачив виняткову стратегічну можливість викладання курсів з українського фольклору. Перший такий курс було запропоновано в 1977 році. Ця ініціатива швидко зростає до спеціалізації, а згодом до магістерської та докторської програм з українського фольклору. Таким чином наукові зацікавлення Богдана з історії та історії через лінгвістику були спрямовані на фольклористику. Теми його наукових публікацій — історія української та українсько-канадської фольклористики, традиційні українські пісні та приказки в Канаді, а також навчальні ресурси. Богдан був щиро відданий своїм студентам і часто підтримував з ними контакти довго після закінчення їхніх студій. Він був дуже уважним науковим керівником і пильно працював з тими аспірантами, які розквітали від такої уваги, але в той же час давав багато волі тим, хто прагнув самостійно розправити крила. Бувало, що та чи інша молода особа ставала його «приймомною дитиною», а він — її життєвим наставником.

Зростання популярності курсів українського фольклору та розвиток аспірантських програм в цій ділянці вимагали створення адміністративної структури та особливо збору коштів. Богдан мав величезний успіх в цих починаннях, працював з університетом і товариством Приятелів Центру українського фольклору, щоб створити дев'ять фондів для програми українського фольклору та її студентів. Він невтомно працював для того, щоб Центр українського і канадського фольклору ім. Петра і Дорис Кулів зростає і став важливим дослідницьким центром Альбертського університету, знаним у Канаді й у цілому світі. Архів українського фольклору Богдана Медвідського був перейменованій на його честь в 2003 році, і з того часу суттєво зросли його фонди та значущість.

У 2014 році була організована особлива подія на пошану Богдана як науковця, засновника програми українського фольклору, громадського діяча, фандрейзера та мецената. Під час заходу Приятелі Центру українського фольклору оголосили початок кампанії збору

коштів з метою створення фонду для підтримки аспірантів, які досліджують український фольклор. Український фольклорний фонд ім. Богдана Медвідського було створено, і тепер він перебуває під опікою Шевченківської фундації.

Богдан Медвідський не був науковцем у вежі зі слонової кістки, а завжди щиро брав активну участь у житті громади. Він був відданий Пласту протягом десятиліть. В 1970-х роках він працював з Канадським інститутом українських студій над розвитком двомовних шкіл в Альберті. Він був важливим дорадником та прихильником Села спадщини української культури, товариства Приятелів українського Села та Консультативної Ради для Села спадщини української культури прем'єр-міністра Альберти. Він був відданим парохіянином української греко-католицької церкви св. Юрія в Едмонтоні та активним членом Братства українців-католиків Канади на місцевому та загальнонаціональному рівнях. У парафії він також був членом Мистецько-планувального комітету у зв'язку з будовою і оздобленням нового храму. Протягом багатьох років він був членом управи Конгресу Українців Канади. Він присвятив багато часу та праці Асоціації українських піонерів Альберти, Асоціації українських письменників Канади «Слово», товариству народного танцю «Вінок», Альбертському товариству сприяння розвитку українських студій, Альбертському товариству збереження української культури, Західному осередку Наукового товариства ім. Шевченка в Канаді, Українській фундації «Міленіум», Канадській асоціації фольклорних студій, Фонду громадянських прав людини та освіти багатокультурності, Консервативній партії Канади та ін. Щороку він присвячував сотні, а то й тисячі годин волонтерській праці. Він допоміг реалізувати багато різних ініціатив для української громади та широкого загалу.

Богдан Медвідський отримав численні нагороди за працю. Двічі нагороджений орденом Вічного вогню в сріблі (1997 і 2004 рр.). Отримав орден «За заслуги» III ступеню від президента України Віктора Ющенка в 2008 р. і Шевченківську медаль від Конгресу Українців Канади в 2010 р. У 2011 році Канадська асоціація фольклорних студій нагородила його медаллю Маріуса Барбо. Богдан Медвідський віддавав не лише свій час і працю, а й був також щедрим жертводавцем і надавав стратегічну та фінансову підтримку численним організаціям і справам.

Богдан Медвідський мав дуже добре почуття гумору, в його очах завжди проблискувала усмішка. Він був непохитним, терплячим і наполегливим і отримував задоволення від подолання перешкод для досягнення своїх цілей. Хоча він не любив говорити про себе, часом казав: «Я буду Україною [по-своєму, тут у Канаді]». І це щира правда, а його вплив продовжиться в майбутнє.

Богдан жив в Едмонтоні, але підтримував тісні стосунки з родиною та багатьма друзями в Торонті як люблячий брат, стрийко, шваґро та приятель. Його пам'ять із сумом та любов'ю плекатиме брат д-р Володимир Медвідський з родиною, сестра дружини Марія Данкан та інші члени родини, друзі та колеги в Україні, Канаді та за кордоном. «Стрийко літак» — так називали Богдана братові діти, бо він часто літав до них у гості на Різдва свята та Великдень. За ним будуть дуже сумувати. Одним з його останніх слів було «тримаймося».

Вічна Йому Пам'ять!



28 липня 1934, с. Поромів, Україна —
8 лютого 2021, м. Рочестер, США

ПЛ. СЕН. БОЛОДИМИР ПИЛИШЕНКО, ЧМ, «ГАРПУН»

Спомин про бл. пам. Володимира (Мірка) Пилишенка розпочну зі згадки про його родинне коріння. Батько Володимира Василь Пилишенко народжений 1889 року у селі Мухівці на Брацлавщині. Служив у Чорноморській Флотії як старший лейтенант. Як член Центральної Ради, протягом 1917—1918 років був серед видатних організаторів та провідників українського військово-морського руху в Одесі. Його заслугою як голови Одеської морської ради можна вважати творення флотії УНР.

Після поразки армії УНР він подався на еміграцію. У 1930-х роках жив у селі Поромів Волинського повіту (тепер Володимир-Волинський район Волинської області). Там заснував «Просвіту» і допомагав селянам розвинути та побільшити господарку. Одружився з місцевою вчителькою Галиною Лопухович — організаторкою сільського жіноцтва. В цій сім'ї і народився Володимир Пилишенко 28 липня 1934 року.



▲ Вказка приналежності до Пласту Володимира Пилишенка. 31 серпня 1947 р.
 < Володимир Пилишенко з дружиною Ірмою в українській народній ноші



Батька ув'язнила польська влада. Його утримували в неволі аж до розпаду Польщі. Мати Володимира майже все своє життя віддала культурно-освітній праці серед української молоді.

Галина і Василь Пилишенки разом із сином Володимиром у 1950 році переїхали з табору переселенців в Ашаффенбургу (Німеччина) до Рочестера, США. Пані Галина померла у 1961 році, а старший лейтенант чорноморської флотії Василь Пилишенко — у 1989-му, на 99-му році життя.

До Пласту Володимир «Мірко» Пилишенко вступив у 1945 році, невдовзі по відновленню нашої організації в Німеччині. Протягом свого 75-річного перебування в Пласті він не забував і часто згадував серед друзів, який великий і дуже позитивний вплив мала пластова організація на формування його характеру.

З Німеччини до Рочестера Володимир з батьками прибув у червні 1950 року і відразу взявся до праці у Рочестерській пластовій станиці. ГПБ відзначила Мірка орденом святого Юрія в сріблі за його керівну і виховну діяльність, а зокрема у морському пластуванні. Також у 1970-х роках він був заступником голови КПП США.

Один із визначних успіхів Мірка у Пласті — це його праця у розбудові та діяльності Морського пластування. У 1952 році Володимир став морським пластуном та членом новоствореної юнацької залоги «Вікінг» у Рочестері, а в червні 1954 року увійшов до 25-го куреня УСП «Чорноморці». Одержав псевдо «Гарпун» і порядкове число 32. В той час активно працював як виховник, формував і проводив морські табори і курси для пластової молоді. У 1964 році «Гарпун» перейшов до 10-го куреня УПС «Чорноморці» й одержав порядкове число 92. Тут він був курінним, співорганізатором та головою Фонду допомоги і розвитку морського пластування, входив до середовищ з підготовки й видання низки виховних, організаційних та діяльностевих правильників чи одноднівок.

Окремий і особливий напрямок його діяльності, за яким «Гарпуна» знає весь Пласт у всіх без винятку краях, — це ілюстрування пластових видань і створення рисунків на пластову тематику. Його ілюстрації, без перебільшення, бачив кожен. Зокрема, його велика заслуга є у створенні багатьох ілюстрацій до книги «Чорноморська Мудрість», що побачила світ у 2015 році.

Побіч Пласту, Мірко виявив себе дуже активним членом українського та американського суспільства. Він допомагав Україні. Був мистцем, педагогом, правозахисником, громадянським діячем і архівістом. Мірко належав до 25 різних соціальних, професійних і академічних організацій. Деякі з них: член-кореспондент НТШ-А, дійсний член УВАН, член Української Асоціації Американських університетських професорів, член дирекції Українського Музею в Нью-Йорку, засновник і президент Товариства Українських Підприємців та Професіоналів Рочестера, директор Української Колекції та Архіву при університеті Рочестер, редактор квартальника «Кооперативна Думка», старший брат та член хору в Українській Православній церкві св. Покрови в Рочестері...

Він був фундатором Українського Музею в Нью-Йорку, куди передав свою велику збірку народного одягу та інших мистецьких речей, був фундатором Катедри українознавства при Гарвардському університеті. В Україні Мірко підтримував тисний зв'язок з Інститутом досліджень української діаспори у Національному університеті «Острозька академія». Був учасником низки діяспорознавчих конференцій та впродовж років пересилав книги для книжкової колекції Української діаспори. У 2018 році Мірко передав для міста Дніпра унікальну колекцію 15 тис. українських книг та журналів, виданих у діаспорі. У 2007 році Амбасада України в США надала йому призначення і подяку за 35-літню працю з поширення співпраці між Україною і США.

Мірко згадував, що серед найбільш світлих моментів у його житті були зустрічі з президентами США і України. Він був запрошений до Білого Дому президентом Річардом Ніксоном, зустрічався з президентом Джиммі Картером і був ним запрошений стати дорадником у Комітеті прав людини. Він зустрічався з президентом Рональдом Рейганом. В Україні Мірко зустрічався з президентами Леонідом Кравчуком, Леонідом Кучмою і Віктором Ющенком.

У рамках культурної виміни між університетом штату Нью-Йорк і Советським Союзом Мірко у 1970-х роках кілька разів подорожував по советській Україні, викладав в університеті в Москві та навіть одного разу з жінкою Ірмою та дітьми їздив у Центральну Азію. Разом із дружиною вони цікавилися народним одягом і збирали строї України та інших народів Союзу. Згодом свою велику і цінну колекцію подружжя подарувало Українському музею в Нью-Йорку.

Володимир (Мірко) Пилишенко відійшов у вічність 8 лютого 2021 року в Рочестері. Занедужав на цукрицю, але спричинив його смерть коронавірус. Похований на кладовищі св. Андрія Первозваного у Саут Бавнд Бруку, Нью-Джерсі.

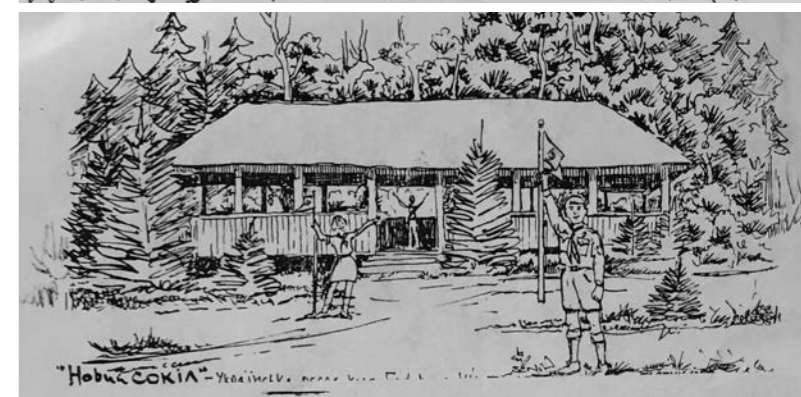
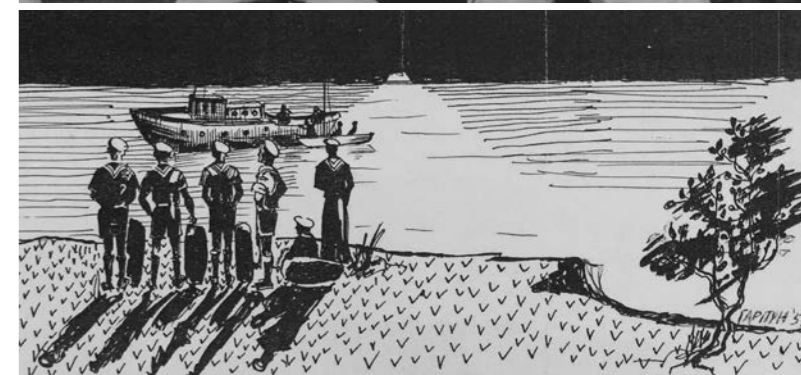
Висловлюємо глибокі співчуття дружині Володимира Ірмі, донькам Катерині Колцьо й Орисі Пилишенко.

Вічна йому пам'ять і Боже благословення у помертній плавбі. Прощаємо пластовим «СКОБ!» і чорноморським «Доброго Вітру»!

пл. сен. кер. Нестор Колцьо, ЧМ

> Залога «Вікінги»: сидять Григорій Костенюк, Зенон Онуфрик і Володимир Пилишенко; стоять Володимир Бутенко, Нестор Колцьо і Богдан Гуран. 1956 р.

Рисунки, автором яких є «Гарпун» >





18 січня 1964, м. Стрий, Україна —
13 березня 2021, м. Стрий, Україна

ПЛ. СЕН. ІВАН НАГІРНИЙ, ЧК

13 березня 2021 року Пласт втратив «вічного новачка», особу певною мірою легендарну саме в цьому уряді, бо стояв біля витоків новацтва в Україні, — пл. сен. Івана Нагірного.



Народжений друг Іван у Стрию 18 січня 1964 року. Його мама — Гальовець Анна Онуфріївна з с. Семигинів Стрийського району, походила з багатодітної сім'ї, де було восьмеро дітей. Тато, Нагірний Андрій Андрійович, народився 1914 року в с. Завадів на Стрийщині.

Навчався Іван у школі № 2, після закінчення якої поступив в училище № 8, а згодом у Львівську політехніку, на механіко-технологічний факультет. Здобув професію інженера-технолога, працював якийсь час на заводі в Стрию. Служив у радянській армії, у внутрішніх військах, де здобув, по суті, другу професію — кінолога, що стало його захопленням на все життя. Звільнився з армії у званні сержанта.

Моє знайомство з Іваном стало можливим завдяки моєму новацькому віку. В далекому 1991 році у Стрию формувалися перші пластові гуртки. Декілька з нас, дітей, були меншого віку, ніж того вимагав юнацький уряд, і всіх приділили Іванові. Так почалася історія першого новацького рою та станиці в цілому. Іван був нашим першим братчиком у новацтві, а згодом і братчиком в загоні «Червона Калина».

Іван був одним із засновників станиці, головою осередку, напевно, сумарно найбільше часу. Коли усі втомилися, перегоріли, мали багато справ, станичним обирали Івана. Він був надійним, всі знали, що на нього можна покластися. Його квартира в часи, коли не було мобільних телефонів, була місцем, куди завжди можна було забігти, зайти, порадитися. Простий у побуті, невибагливий у речах, Іван все ж мав важливі правила. І хто забігав до нього в неділю після церкви, неодмінно спостерігав ритуал виготовлення «недільних вареників», якими Іван, щоправда, неохоче ділився.

Нещодавно ми розмовляли з друзями про табори, говорили про те, що сприйняття пластових таборів в усіх з віком змінюється. Так от, в усіх, кого я знаю, крім Івана. Для Івана табір — це завжди була важлива пригода, увесь час, на будь-якій посаді чи інструкторській ділянці. Ми любили його голосний сміх, сміялися з бурмотіння, захоплювалися його театральними навичками на ватрах.

Мало хто в Пласті знав, що Іван у Стрию був відомий саме як керівник драматичного аматорського театру. Він, не маючи спеціальної освіти, робив постановки і сам брав у них безпосередню участь. На його харизмі театр декілька разів захищав звання народного, біля нього збиралося багато ентузіастів, а Стрий відновив статус театального міста.

Івана знали і чекали всюди. Він був активним членом і УМХ, і ранньої «Просвіти», і одним з керівників Народного дому в Стрию. Усюди, де в 1990-х потрібна була енергія, Іван був присутній.

Окрема і чи не найдовша частина нашої дружби стосується загону «Червона Калина», в якому Іван до певної міри був душею, також стояв на початках його відродження в Україні. Курінь — це десятки таборів, змагань, мандрівок і поїздок. Курінь — це оселя на горі, на яку Іван до останнього виходив пішки на куріні ради. В курені він також не цурався жодних посад і роботи, був і багаторазовим отаманом, коли треба — писарем. Він хвилювався за нього душею, в усіх перемогах і поразках.

Нам буде Тебе не вистачати, друже! Спи спокійно.
пл. сен. Юрко Миськів, ЧК

< Іван Нагірний на новацькому злеті з нагоди 80-ліття УПН, Львів, 2004 р.



«ПЛАСТ ЯКІСНО СТОЇТЬ ВИЩЕ ВІД БАГАТЬОХ СКАВТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СВІТУ, В УКРАЇНІ НАБИРАЄ СИЛИ І РОЗГОНУ. ЩОБИ ДОСЯГАТИ ЩОРАЗУ КРАЩИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, КОЖЕН З НАС МАВ БИ ВІДДАТИ ПЛАСТОВІ ПРИНАЙМЕНШЕ ТЕ, ЩО ПЛАСТ ДАВ НАМ. ЧАР ПЛАСТУВАННЯ І ЗДОБУТІ ЗНАННЯ МИ ПОВИННІ ПЕРЕДАТИ ІНШИМ, ЗАХОПИТИ ЇХ ПЛАСТОВОЮ ІДЕЄЮ».

ПЛ. СЕН. ЛЮБОМИР РОМАНКІВ, СМ,
НАЧАЛЬНИЙ ПЛАСТУН-ЕМЕРИТ

Д-р Любомир Романків у переддень інавгурації Начального Пластуна (ним був обраний також у 1997 та 2003 роках). Львів, 10 квітня 2010 р. Б. / Фото Ігоря Хомича



Курінь УСП ч. 53

«КАРПАТСЬКІ ОРЛИ»

Мета куреня — плекати символічні риси Орла в усіх пластових та життєвих починаннях: силу, могутність, бистрість, готовність до всього, щоб перемогти труднощі і досягти обраної мети.

Спеціалізація — проведення заходів у напрямку практичного пластування та мандрівництва; організація квестів та теренових ігор, що сприяють командній злагодженості та розвитку особистості. «Карпатські Орли» організували акції станичного масштабу, як-от «Крути», «Молодь пам'ятає Шухевича», «Хроніки УПА», вишкіл бюджетного туризму «Компас», вишкіл реконструкторських боїв «СпОК», а також крайовий виховно-вишкільний табір «Легіон-22».

Орли готові вже до лету!



ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ЩОКВАРТАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ ТА ІНФОРМАЦІЇ